

FİNANSAL DERİNLEŞME VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BANKACILIK VE FİNANS**

Mücahit ŞAHİN

Danışman

Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

**FİNANSAL DERİNLEŞME VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

Mücahit ŞAHİN

Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Bankacılık ve Finans Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

KARABÜK

Nisan 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖNSÖZ.....	5
ÖZET.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	9
KISALTMALAR	10
GİRİŞ	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	12
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	12
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE METODOLOJİSİ	12
1. BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞME VE FİNANSAL SİSTEM....	13
1.1. Finansal Derinleşme Kavramı	13
1.2. Finansal Sistem.....	15
1.2.1. Finansal Sistem Unsurları	16
1.2.2. Finansal Sistemin Faydaları.....	17
1.2.3. Finansal Sistemin Geliştirilmesi	18
1.2.4. Finansal Sistemin Gelişmesine Yönelik Öneriler	19
1.3. Finansal Aracılığın Avantajları	21
1.4. Finansal Araçlar	23
1.5. Finansal Serbestleşme ve Finansal Derinleşme İlişkisi.....	25
1.6. Finansal Serbestleşmenin Sonuçları	27
2. BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞME GÖSTERGELERİ.....	32
2.1. Finansal Derinleşmede Ölçüm	32
2.1.1. Miktar Göstergeleri	32
2.1.2. Kredi Göstergeleri.....	34
2.2 Finansal Derinleşmede Diğer Ölçüm Göstergeleri.....	37
2.2.1Yapısal Göstergeler.....	37

2.2.2 Finansal Fiyatlar.....	38
2.2.3 Ürün Çeşitliliği.....	38
2.2.4 Değişim Maliyeti.....	39
2.3 Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkin Modeller.....	39
3. BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞME VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ.....	41
3.1. Literatür Taraması	42
3.2. Çalışmada Kullanılan Veriler	45
3.3. Çalışmadan Elde Edilen Sonuçlar	45
3.4. Çalışmadan Elde Edilen Diğer Sonuçlar.....	47
3.5. Çalışmaya ilişkin Korelasyon Analizi (M1/GSYH ve M2/GSYH)	48
SONUÇ.....	49
KAYNAKÇA	51
TABLolar LİSTESİ.....	56
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	57
ÖZGEÇMİŞ.....	58

TEZ ONAY SAYFASI

Mücahit ŞAHİN tarafından hazırlanan “FİNANSAL DERİNLEŞME VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU .....

Tez Danışmanı, Bankacılık ve Finans

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Bankacılık ve Finans Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 19.04.2022

Unvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Tahir BENLİ (MSKÜ) .....

Üye : Doç. Dr. Mehmet İSLAMOĞLU (KBÜ) .....

Üye : Doç. Dr. Hakan VARGÜN (KBÜ) .....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ .....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığı eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Mücahit şAHİN

İmza:

ÖNSÖZ

Öncelikle değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet İslamoğlu'na gerek ders gerekse tez döneminde sağlamış olduğu katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Tezin hazırlanma sürecinde sabır ve anlayış göstererek, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini yıllar itibariyle incelemektir. Finansal derinleşmenin gerçekleşme durumu hakkında bilgi veren bu çalışmada, ekonomik büyüme ve parasal derinliğin ölçümü hedeflenmiş ve 2002-2016 yılları arasındaki üç değişken (M1/GSYH, M2/GSYH, Ekonomik Büyüme Hızı) inceleme konusu yapılmıştır. Çalışma üç bölüme ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde; finansal derinleşme, finansal sistem ve finansal araçların tanımına değinilmiş ve finansal serbestleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi analiz edilmiştir. İkinci bölümde; finansal derinleşme göstergeleri incelenmiştir. Üçüncü bölümünde ise, çalışmada kullanılan değişkenler tablo halinde sunulmuş ve söz konusu değişkenler açıklanmıştır. Çalışmanın analizinde regresyon istatistikleri ve korelasyon analizi kullanılarak elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Derinleşme, Ekonomik Büyüme, Korelasyon Analizi

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between financial deepening and economic growth in Turkey over the years. In this study, which gives information about the realization of financial deepening, the measurement of economic growth and monetary depth is aimed and three variables (M1/GDP, M2/GDP, Economic Growth Rate) between the years 2002 and 2016 are examined. The study consists of three parts. In the first part of the study; financial deepening, the definition of financial system and financial instruments are mentioned and the relationship between financial liberalization and economic growth is analyzed. In the second part; financial deepening indicators were examined. In the third part, the variables used in the study are presented in the form of a table and the said variables are explained. In the analysis of the study, the results obtained by using regression statistic and correlation analysis were interpreted.

Keywords: Financial Deepening, Economic Growth, Correlation Analysis

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği
Tezin Yazarı	Mücahit ŞAHİN
Tezin Danışmanı	DOÇ.DR.Mehmet İSLAMOĞLU
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	19.04.2022
Tezin Alanı	Bankacılık ve Finans
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	60
Anahtar Kelimeler	Finansal Derinleşme; Ekonomik Büyüme; Korelasyon Analizi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL DEEPENING AND ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF TURKEY
Author of the Thesis	Mücahit ŞAHİN
Advisor of the Thesis	ASSOC.PROF.DR. Mehmet İSLAMOĞLU
Status of the Thesis	MASTER'S GRADUATE
Date of the Thesis	19.04.2022
Field of the Thesis	Banking and Finance
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	60
Keywords	Financial Deepening; Economic Growth; Correlation Analysis

KISALTMALAR

TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
BDDK	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

GİRİŞ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler, finansal piyasalarının gelişimini sağlamak için yatırımcıları çeşitli yatırım araçlarına yönlendirerek kaynak yaratmak durumundadır. Para piyasası temelli oluşum gösteren gelişmekte olan ülkeler finansal piyasalarda derinliğin sağlanmasına ihtiyaç duyarlar. Yatırım maliyetlerinin artması ve özellikle parasallaşma göstergelerinin düşmesi, para piyasalarını etkilediği gibi sermaye piyasalarını da etkilemektedir. Finansal derinleşmenin amacı, tanımsal olarak finansal piyasalarda ürün çeşitliliğinin sağlanmasıdır. Ekonomik Büyüme ise; Bir ekonomideki üretim ve kaynak kapasitesinin belirli zaman içerisinde artmasıdır.

Bu tez çalışmasının amacı; finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini Türkiye özelinde incelemektir. Çalışmanın ilk bölümünde finansal derinleşme ve finansal sistem gibi temel kavramların tanımı yapılmış olup; ekonomik büyüme teorisi yaklaşımı incelenmiş ve yorumlanmıştır. İkinci bölümde ise ekonomik göstergeler tablo ve şekil yardımıyla incelenmiştir. Çalışmanın son aşamasında ise finansal derinleşme ölçümünde kullanılan göstergeler hesaplanarak veriler arasındaki ilişki düzeyi, korelasyon katsayıları hesaplanarak yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu tezin konusu; finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisinin Türkiye özelinde incelenmesidir.2002-2016 yıllarını kapsayan bu çalışmada, ekonomik göstergeler kullanılarak parasal göstergeler ile finansal göstergeler arasındaki ilişki incelenmiştir. Yıllık verilerden yararlanılarak regresyon ve korelasyon analizi kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı Türkiye'deki finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisinin Türkiye'deki finansal piyasaları ne ölçüde etkileyeceği ve ekonomik yansımalarının araştırılmasıdır.Araştırmada finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi için kredi göstergeleri, ekonomik büyüme hızı, gayri sayfi yurt içi hasıla göstergeleri kullanılmıştır. Araştırmada M2/GSYH göstergesi finansal derinleşmenin ölçümünde kullanılan gösterge olduğu için araştırmanın önemi açısından daha belirleyicidir. Araştırmada Türkiye özelinde göstergelerin kullanılmasıyla Türkiye'de banka temelli piyasaların mı yoksa sermaye temelli piyasaların mı hakim olduğu elde edilen verilerle açıklanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE METODOLOJİSİ

Araştırmada nicel araştırma yöntemi olarak kaynak incelemesi yapılarak veriler toplanmıştır. Çalışmada üç adet değişken kullanılmıştır; M1/GSYH, M2/GSYH, Ekonomik Büyüme hızı verileri kullanılmıştır. Değişkenlere ait 2002-2016 yılları arasındaki veriler kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığı test edilmiştir.Çalışmada parasal göstergelere dayalı veriler düzenlenerek Excel programında tablolar oluşturulmuştur. Çalışmada ilk olarak değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin olup olmadığı regresyon analizi ile test edilmiştir. Çalışmada regresyon analizi sonucunda Türkiye'de parasallaşma derecesi ölçülmüş olup, elde edilen bulgularla modelin iyi uyum ölçütüne sahip olup olmadığı hesaplanmıştır. Çalışmanın son aşamasında ise iki değişken arasında (M1/GSYH ve M2/GSYH) ilişkinin anlamlılığı basit korelasyon analizi ile test edilmiştir.

1. BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞME VE FİNANSAL SİSTEM

Çalışmanın bu bölümünde finansal derinleşme ve finansal sistem kavramlarına değinilmiş olup, finansal sistemin araçları, unsurları, yapısı açıklanmıştır. Sonrasında finansal derinleşme ve ekonomik büyüme teori yaklaşımı şekil yardımıyla incelenmiş olup, finansal gelişme, finansal serbestleşme kavramlarına ve finansal sistemin gelişmesine yönelik önerilere değinilmiştir.

1.1. Finansal Derinleşme Kavramı

Finansal derinleşmenin kısaca anlamı; finans sektöründe yaratılan fonların reel kesime aktarılması olarak tanımlanabilir. (Salahlı, 2021). Finansal derinleşmenin oluşabilmesi için bir finansal sistemin olması gerekmektedir. Önemli bir hususa dikkat çekmek gerekirse sermaye yetersizliği yüzünden az gelişmiş ülkeler ve gelişme aşamasında olan ülkelerde dışarıdan akan doğrudan yabancı sermaye ve portföy yatırımları, faizlerin düşmesi ile birlikte finansal derinliğe önemli ölçüde katkıda bulunur (Salahlı, 2021). Finansal derinleşme; finansal sistemin ne ölçüde geliştiğini ve finansal araçların ne miktarda çeşitlendiğini belirtmektedir (Saltoğlu, 1998, 37)

Finansal derinleşme hakkındaki yapılan diğer bir tanım ise; finansal derinleşmenin para arzının GSYH içindeki oranının “ifade edilmiş göstergesidir”. Buradaki ifadeye göre finansal derinlik göstergelerinden en yaygın olanı M2/GSYH oranıdır. Bu oran bir ülkenin herhangi bir yıl içerisindeki dolaşımdaki paranın ve buna ek olarak vadeli ve vadesiz mevduatların toplamının GSYH içindeki oranlamasını ifade etmektedir (Çoltu, 2017: 26).

Finansal derinleşmenin göstergelerinden bahsedecek olursak; M2/GSYH, Finansal varlık ve stokları ve M3/GSYH gibi göstergelerinde çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir (Çoltu, 2017: 26). Buradan anlaşılacağı üzere uluslar arasındaki gelişme göstergesine bağlı olarak uluslararası finansal derinlik göstergeleri kullanarak gelişmiş ülkelerin veya gelişim farklılığı gösteren ülkelerin finansal piyasalarında derinlik kazandığını söylemek muhtemeldir. Dünyada gelişmiş ülkelerin finansal derinliği yüksektir. Bunun sebebi ise finansal piyasalarda, finansal kuruluşlarda ve finansal araçlarda ürün çeşitliliğinin artmasıyla yatırımcıların piyasalara daha etkin bir şekilde katılmasıdır. Ülkeler arası gelişmişlik düzeylerinin farklı bir şekilde oluşum göstermesi finansal derinleşme göstergelerinin de farklı olduğunu göstermektedir.

Finansal derinleşme oluşum açısından birden çok süreci ifade etmektedir. Finansal araç göstergeleri ile finansal ortaklıkların bir araya gelmesiyle“belirli bir aşamalar” içermektedir. Finansal Derinleşmenin sağladığı en büyük yararlarından biri finansman sıkıntısı olanlara finansman sağlayıp ekonomik büyümeye katkı sağlamasıdır.Bu ifadeden anlaşılacağı üzere az gelişmiş olan bir finansal mekanizmanın bankalar aracılığıyla finansal ürün ve hizmetlere daha kolay ulaşılmasını sağlayarak kaynak üretimi sayesinde büyümelerinin finanse edilmesini sağlamaktır (Çoltu, 2017: 28).

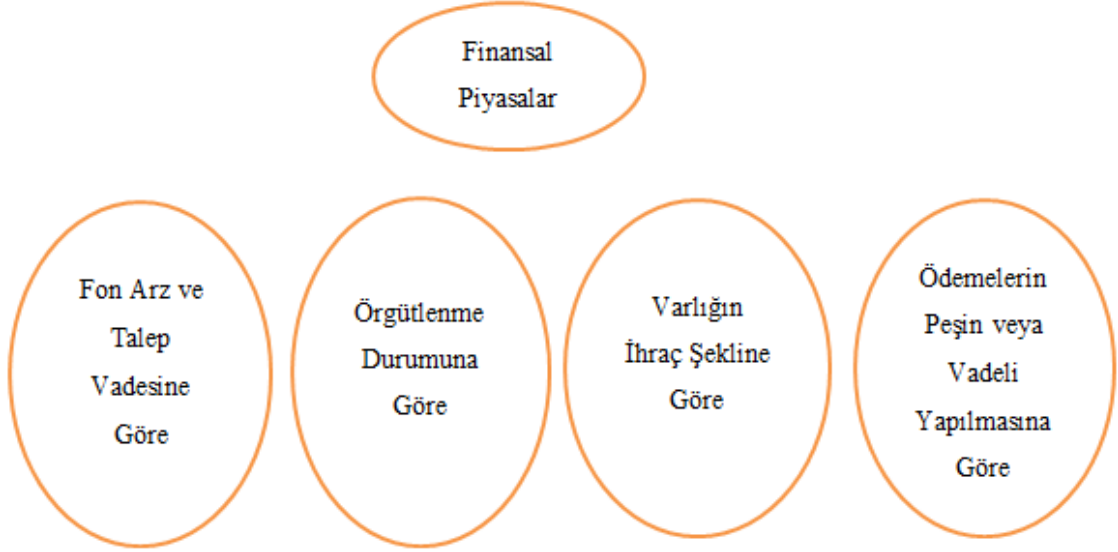
Finansal derinleşme, finansal piyasalarda yasal zeminin oluşturulması, etkinliğin artırılması ve kurumsal yönetim sistemlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması ile mümkün olabilmektedir. Burada etkili bir yasal zeminin oturması ve yatırımcıların piyasalarda daha aktif bir şekilde rol oynaması piyasaların daha canlı seyretmesi açısından derinliğin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla kaynak oluşumu çerçevesinde, kredi genişlemeleri olup, girişimciler açısından yeni fırsatlar doğurması ihtimaldir.

Finansal derinleşme ulusal ve uluslararası piyasalarda önemli fırsatlar yaratarak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmesine de katkıda bulunmaktadır. Finansal derinleşme aynı zamanda toplumun alt ve üst tabakadaki insanlar arasındaki gelir dengesizliğini azaltarak düşük gelirli kesimlerin azalmasını da önemli bir rol oynamaktadır.

Finansal derinleşmenin getirdiği serbestleşme ile birlikte; tasarruf ile yatırımların dönüştürülmesi, kredi serbestleşmesi ile birlikte kamu politikalarına katkıda bulunulması, fiyat ve faiz oranları arasındaki etkinleşmeyi güçlendirerek piyasalardaki rekabet düzeyini olumlu etkilemesi ekonomik faydalar sağlamaktadır (Çoltu, 2017: 28).

Şekil 1:Finansal Piyasalar

Kaynak: (TCMB, 2021)

Finansal Piyasalar kendi içinde dört gruba ayrılmaktadır: Bunlar;

- 1) Fon Arz ve Talep Vadesine Göre: Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olarak
- 2) Örgütlenme Durumuna Göre:Örgütlenmiş Piyasalar ve Örgütlenmemiş Piyasalar olarak
- 3) Varlığın İhraç Şekline Göre: Birincil Piyasalar ve İkincil Piyasalar olarak
- 4) Ödemelerin Peşin veya Vadeli Yapılmasına Göre: Spot Piyasalar ve Vadeli işlem Piyasaları olarak ayrılmaktadır(TCMB, 2021)

Finansal Derinleşmenin finansal piyasalar açısından önemli bir husus olduğunu belirtmek gerekir. Finansal derinliğin çeşitlenmesi piyasalar açısından da olumlu bir izlenim doğuracaktır. Özellikle uluslararası alanda ve Türkiye nezdinde finansal derinleşme ve finansal gelişme tanımlamalarının özellikle 1980’li yıllardan itibaren literatüre girmesi finansal liberalleşme ile birlikte olmuştur (İnal, 2019: 11).

1.2. Finansal Sistem

Finansal sistemi tanımlayacak olursak, Fon fazlası olanlar ile Fon açığı olan kurum veya kişiler arasındaki fon alışverişi ile birlikte, yatırım ve finansman

araçlarının kullanılması ve finansal kurumlar vasıtasıyla bir hukuki ve idari düzenin oluşumudur (Göz, 2021)

1.2.1. Finansal Sistem Unsurları

Finansal sistem oluşum bakımından beş ana faktöre sahiptir. Bunlar (Göz, 2021).

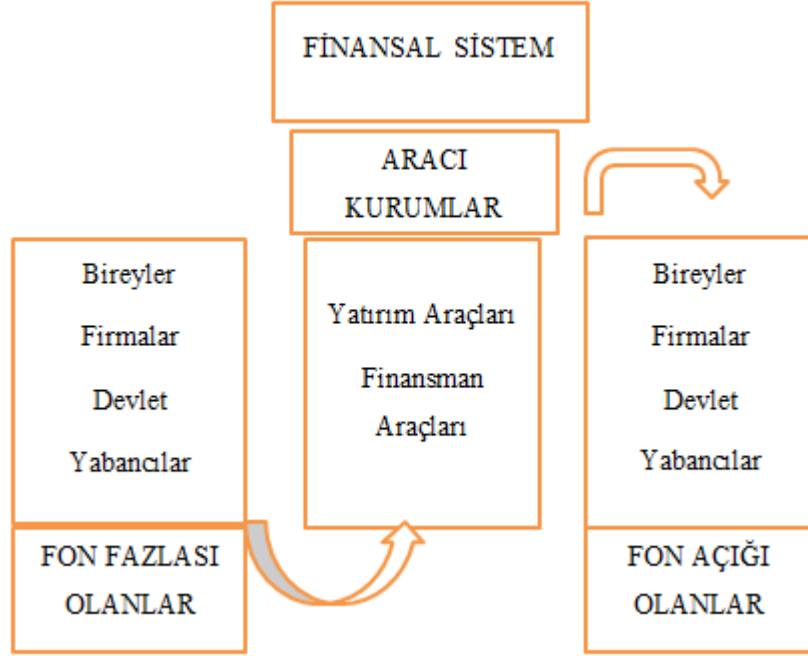
1. Fon Fazlası Olanlar (Tasarruf Sahipleri)
2. Fon Açığı Olanlar (Yatırımcılar, Tüketiciler)
3. Finansal Kuruluşlar Ve Kurumlar
4. Finansal Araçlar
5. İdari ve Hukuki sistem düzenlemeleri

Finansal sistemin en önemli unsuru fon fazlası olanlar ile fon açığı olanların bir araya gelmesidir. Fon Fazlası olanlar finansal kurumlar aracılığıyla yatırım enstrümanlarına kaynaklarını aktarmak maksadıyla belirli bir servet üstünlüğü elde etmek isterler (Göz, 2021). Fon açığı olanlar açıklarını gidermek için çeşitli finansman araçlarını kullanmaktadırlar. Bu işlemlerin hepsi finansal sistemde belirli bir hukuki ve yasal düzende gerçekleşmektedir. Denetleyici ve Düzenleyici Kurumların kurulmasıyla yasalar belirli bir çerçevede belirlenir. Bu kurumlar bu sistemin yasal mekanizmasını oluşturur.

Finansal sistemin en önemli diğer işlevlerinden birisi riski kolaylaştırmasıdır. Burada anlatılmak istenen finansal sistemin önemli bileşenlerinden olan finansal kurumlar ve piyasaların finansal varlıkları kullanarak ticareti kolaylaştırması ve riski çeşitlendirmesidir (İnal, 2019: 5).

Finansal sistem; fon arz ve talep edenlerin bir araya gelmesi ile birlikte fon transferlerini kolaylaştırarak transfer maliyetinin düşmesine, ekonomide fon miktarını arttırarak da üretimin yükselmesine sebep olur (İnal, 2019: 7).

Şekil 2:Finansal Sistemin Yapısı

Kaynak: (Göz, 2021).

Finansal sistemde fon fazlası olanların aracı kurumlar vasıtasıyla fon açığı olanlarla bir araya gelmesiyle finansal sistem meydana gelmektedir. Bireyler, firmalar, devlet, yabancılar finansman ihtiyaçlarını karşılamak için yatırım araçlarına ihtiyaç duyarlar. Yatırımcılar açısından risk faktörünün yüksek seyretmesi kaynakların transferini olumsuz etkileyebilmektedir. Kaynakların finansal sisteme entegrasyonunu sağlamak için yatırımcıların yeterli derecede finansal bilgiye sahip olması, aynı zamanda finansal sistemin güven arz etmesi gerekmektedir.

1.2.2. Finansal Sistemin Faydaları

Finansal sistemin iyi bir şekilde işlemesi şüphesiz piyasalar açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Bunları açıklayacak olursak şöyle sıralayabiliriz(Çoltu, 2017: 7):

1. Riskin dağıtılmasını sağlayarak risk tabana yayılır ve riski minimize eder.
2. Gerekli olan kaynakların yönetilmesini sağlayarak likiditenin elde edilmesini sağlar.

3. Finansal bilginin toplanması ve dağıtımına imkan sağlamaktadır
4. Finansal aracılık işlevinin yerine getirilmesini sağlar.
5. Ekonomik hedeflerin gerekli zamanda ulaşılmasına önemli ölçüde katkı sağlar.

1.2.3. Finansal Sistemin Geliştirilmesi

Ekonomik dünyada yaşanan finansal gelişmeler küresel piyasalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Yaşanan küresel dalgalanmalar, serbestleşme politikaları, faiz dalgalanmaları finansal sistemlerin yapısını etkilemiştir. Temel yapısal sorunların çözülememesi buna ayak uyduramayan az gelişmiş ülkelerin finansal sistemlerinin çökmesine sebep olmuştur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin uyguladığı gelişim modelleri büyümeye önemli bir etkide bulunmuş olup; sermaye birikiminin oluşumuna ana bir etken olarak katkı sağlamıştır (Yetiz, 2008: 11). Bu ifadeden anlaşılacağı üzere kaynakların etkili olarak kullanılması veya var olan kaynakların belirli bir düzeydeki kısmı yeni yapılacak yatırımlara yönltilmesi sermaye birikimini sağlayarak üretimi artırır ve gelirlerin artmasına sebep olur.

Gelişmekte olan ülkeler yaşamış oldukları finansman sorununu çözebilmek için alternatif kaynaklara yönelmiştir. Fakat yaşamış oldukları mevcut kaynak sıkıntısıyla beraber ,kendi kendilerini finanse edecek düzeyde olmadıkları için sermaye sorununu kendi kaynaklarıyla çözüme yoluna gitmektedirler.

Şüphesiz ülkeler için üretimin artırılmasının en önemli yolu finansal serbestleşmeden geçmektedir. Dünya üzerindeki ticari dolaşım hareketlerine bağlı olarak pastadan büyük pay alabilmek için gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kıyasıyla bir rekabet durumundadır.

Finansal liberalleşmeyi savunan araştırmacılar ve ekonomistler bize finansal sistemin serbestleşmesini işaret etmektedir. Finansal sistemin serbestleşmesi ile birlikte hedeflenen; faiz oranlarıyla birlikte getirilerin artması, tasarrufların atıl fonlardan çıkarılıp sisteme kazandırılması esastır (Yetiz, 2008: 11). Bununla birlikte yeni yatırım alanlarının açılması ve karlı yatırımlar için önemli bir kaynak oluşmuş olur. Kaynakların etkisiz ve atıl yatırım alanlarından çekilmesi ile birlikte verimlilik artmakta olup piyasaların daha canlı seyretmesine sebep olacaktır.

1.2.4. Finansal Sistemin Gelişmesine Yönelik Öneriler

Ekonomi literatüründe tasarruf ile ilgili çeşitli tanımsal ifadeler yapılmış olup, literatürden yola çıkarak tasarrufu tanımlamak gerekirse; Bir ekonomideki topluluğun ya da bireylerin tüketim olgusundan vazgeçmesi sonucu harcama yapılmayan kısımların ertelenmesi anlamına gelmektedir (Yetiz, 2008: 12). Bir ülke ekonomisindeki veya herhangi bir ekonomide üretkenliği arttırmaya yönelik kaynakların kullanılması da yatırım kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Bir ekonomide yatırımların çoğalması ekonomik gelişmeyi hızlandırmakta olup, böylelikle ekonomik büyümede hızlanarak gelecekteki üretkenlik kapasitesinin artmasıyla ülke ekonomisi için bir fon oluşmuş olur.

Finansal sistemlerin gelişmesi ile birlikte finansal okuryazarlık düzeylerinin piyasa açısından önemini ifade edecek olursak; Bireylerin ve yatırımcıların finansal bilgi düzeyi şüphesiz finansal mekanizmaları önemli ölçüde etkilemektedir. Bireylerin ve yatırımcıların almış oldukları yatırım kararları ve tasarruflardan elde ettikleri fonları etkin bir şekilde kullanımı finansal okuryazarlık düzeyinden geçmektedir.

Çalışmada yapılan kaynak tarama yöntemine göre elde edilen bilgilerde; risk çeşitlenmenin yüksek olduğu piyasalarda finansal okuryazarlık oranının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek oluşu finansal sistemin gelişimi ile doğru orantılı seyrettiği söylenebilir. Finansal sistemin önemli unsurlarından biri olan bankalar ve buna bağlı bankacılık sistemleri yatırımları teşvik etmekte diğer taraftan tüketici kredileri vasıtasıyla reel ekonomiyi olumlu düzeyde etkilemektedir (Çoltu, 2017: 6). Bu durum tüketim kredi hacminin çoğalmasına katkıda bulunmuş olup; maliyetin azalmasına sebep olmaktadır. Finansal gelişmelerin sebep olduğu riskin farklı düzeylerde oluşumu ile birlikte yatırım verimliliği artmakta olup, ekonomik büyümede bu gelişmelerden etkilenmektedir. Finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeler ile likiditenin fonksiyonel özellikleri sayesinde toplam yatırım hacmi de etkilenebilmektedir (R & Smith Bruce D, 1991). Finansal piyasalarda yaşanan bu gelişmeler işletmeler aracılığıyla ekonomik büyüme üzerinde pozitif bir etki yaratmaktadır (G & Luigi, 1998).

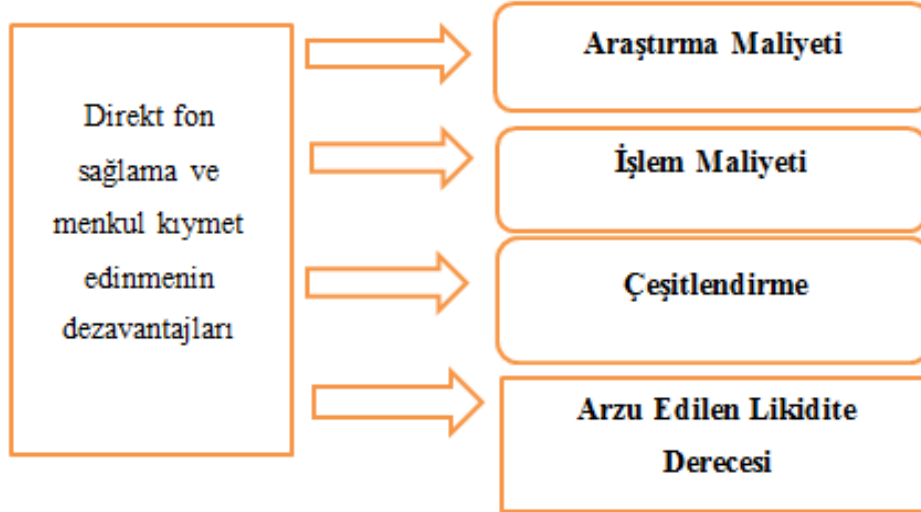
Finansal piyasalarda derinleşmenin sağlanabilmesi için; piyasanın organizasyon yapısı ve parasallaşma derecesi önemli etkenlerdir (Öcal & Çolak, 1999). Yüksek oranlı faizler tasarrufları biçimsel olarak etkilemekte olup tasarrufların finansal

olmayan aktiflere kaymasını sağlar (Yetiz, 2008: 12).Böylelikle tasarruf sahiplerinin gösterdiği bu tutum ekonomideki finansallaşmayı büyütmektedir (Mıhçı, 1999: 27).Finansal serbestleşme ile ekonomik piyasalara giriş kolaylaşmaktadır. Böylelikle bu sistemi uygulayan ülkelerde yabancı yatırımcıları çekmek kolaylaşmaktadır. Serbestleşme ile birlikte rekabet artmakta olup, bankaların karlılık seviyesinde yükselmeler gerçekleşmekte ve lisans masrafları düşmektedir (Hellman, 2000, 25).

Finansal piyasaların işlevlerini yerine getirebilmesi için; tasarruflar ile yatırımların verimli alanlara yönltilmesi, finansal sistemin piyasa koşullarında yeniden yapılandırılması ve derinliğin sağlanması gerekmektedir (Oksay, 2000, 2)

Gelişmiş ülkelerde finansal sistemlerin dönüşüm çerçevesinde olması ve dinamik sisteme dayalı hareket etmesi, geleneksel uygulamalardan vazgeçmesine sebep olup etkili bir finansal mekanizmanın var olmasını sağlar (Baştürk, 1999, 18).Döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalarda piyasayı etkilemektedir. Türkiye’de yaşanan uzun süreli müzminleşmiş enflasyon parasal değer olarak dövize yönelim sağlamaktadır (Özatay ve Sak, 2002).

Şekil 3:Finansal Aracılık Dezavantajları

Kaynak: (Uludağ, İlhan& Eriş ah, Arıcan'dan aktaran Çoltu, 2017: 12)

Araştırma Maliyeti: Bireylerin sınırlı derecede bilgiye ve uzmanlığa sahip olması araştırma maliyetini etkilemektedir.

İşlem Maliyeti: Alım Satım Maliyetlerinde yeterli derecede bilginin olmamasıdır.

Çeşitlendirme: Menkul kıymetlerin riskin düşürülmesi imkanına sahip olmaması, menkul kıymetlerin çeşitlendirilmesini olumsuz etkilemektedir.

Arzu Edilen Likidite Derecesi: Nakde dönüşüm işlemlerinin güçleşmesi hedeflenen likide ulaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Direkt borçlanmada denkleştirme probleminin olması bazı riskleri doğurmaktadır; **vade** açısından uzun vadeli borçlanma yerine kısa vadeli borçlanmanın uygulanması, **miktar** açısından borç alanın büyük miktarda borçlanması ve borç verenin küçük miktarlarda borç verme tercihinde bulunması, **risk** açısından proje finansmanı ve diğer finansal işlemlerde taşınabilecek riskin olduğundan daha büyük olması, **bölgesel** olarak ise borç verenlerin ülkenin başka yerleri ve ülke dışındaki bölgelerde olması aynı zamanda borçlanma eğiliminin ülkenin bir yerinde olması bölgesel faaliyetleri yer açısından etkilemektedir.

1.3. Finansal Aracılığın Avantajları

Şekil 4:Finansal Aracılığın Avantajları

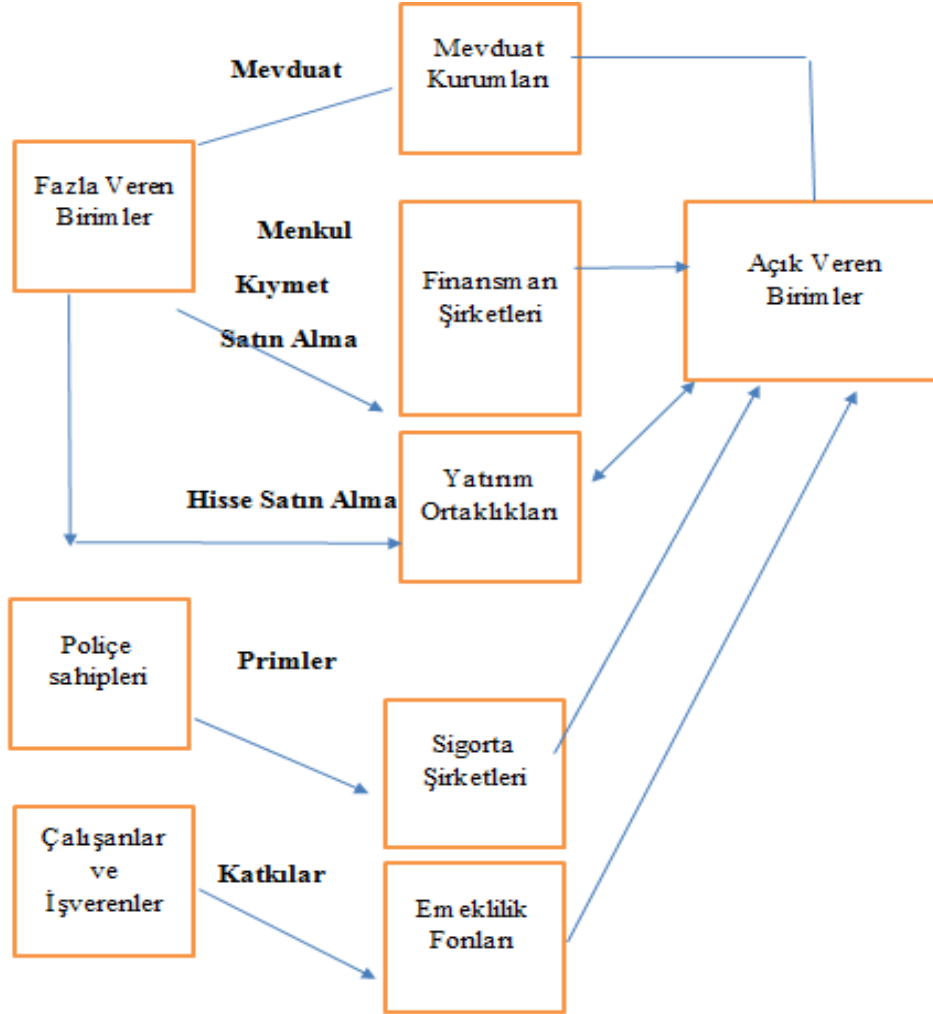

Kaynak: (Uludağ, İlhan&Erişah, Arıcan'dan aktaran Çoltu, 2017: 11)

Finansal aracılık faaliyetleri; finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumlar için önemli bir kavram haline gelmektedir. Profesyonel olarak fon yönetiminin ve buna bağlı risklerin tahmin edilmesi, satın alma gücüne bağlı yatırımlarda kur riskinin azalması, bilgilerin toplanması ve işlemlerde maliyetlerinin düşürülmesi finansal aracılık faaliyetlerinin bir diğer önemli avantajlarıdır. Direkt borç verme durumunda

bireyler ve firmalar arasındaki fon transferinde aracilar bulunmamaktadır. Endirekt borç vermede ise borçlanan ile tasarruf sahipleri arasındaki fon transferinde aracılık hizmeti sağlanmaktadır. Finansal aracılık faaliyetleri direkt borç verme eğilimini kapsamaktadır. Finansal aracılığın ülke ekonomileri için avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Şekil3 ve Şekil 4 de görüldüğü üzere bu hususlardan bahsedilmiştir. Özellikle teknolojik gelişmelerde yaşanan yenilikler bilgiye daha kolay erişimi sağlamaktadır. Bu da finansal aracılık maliyetlerini düşürmekte olup, avantajlı konumlarından biridir. Dezavantajları ise denkleştirmede yaşanan finansman sıkıntılıarı ve kısa vadeli borçlanmanın tercih edilmesi riski arttırmaktadır.

Şekil 5:Finansal Kurumların Rolü

Kaynak: (Günal, Mehmet (2012) den aktaran Çoltu, 2017: 23)

Şekil 5'e göre; Finansal kurumlar, finansal işlemlerde aracılık fonksiyonunu yerine getiren kurum ve kuruluşları ifade etmektedir. Finansal piyasalarda tam rekabet

koşulları hakim olmadığından eksik bir rekabet durumu söz konusudur. Bu durumdan dolayı finansal kurum ve kuruluşlara ihtiyaç duyulmaktadır. Piyasalarda meydana gelen piyasa kaynaklı sorunların çözümünü gerçekleştirmek ve bunun gelişimindeki eksiklikleri gidermek için finansal aracılık hizmetinden faydalanmak gerekmektedir.

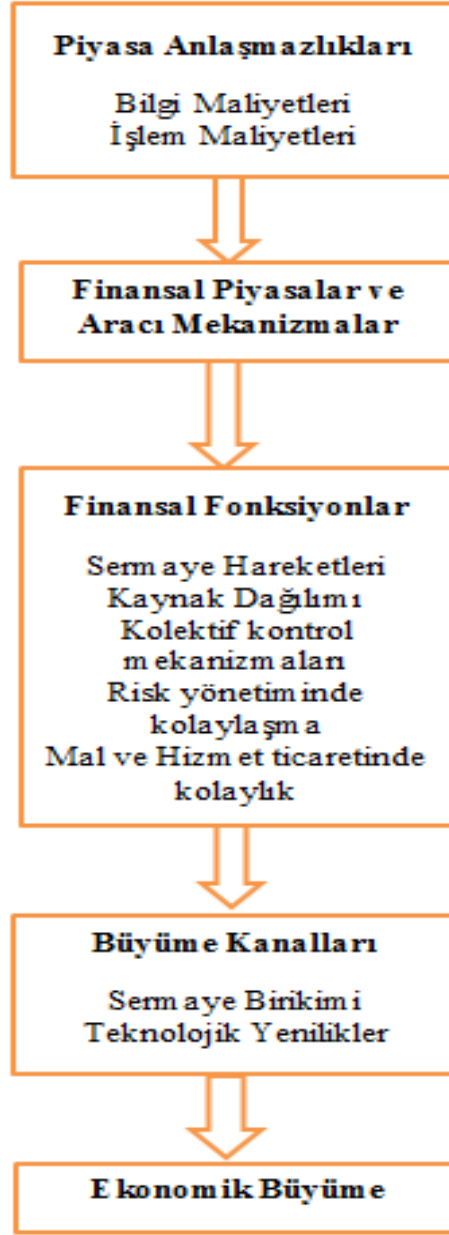
1.4. Finansal Araçlar

Finansal araç tanımının literatürde birden çok anlamı bulunmaktadır. İşletmenin finansal varlıklarda ve bir işletmenin öz kaynakları ve finansal borcuna bağlı olarak finansal araçlarda meydana gelen artış olarak ifade edilmektedir. Literatürde finansal araç bir akit niteliği taşımaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere bir taraf için varlık yaratırken; diğer taraf için finansal borçlanma ve aracı olarak bir öz kaynak yaratır. Piyasada birden çok finansal araç bulunmaktadır. Finansal araçlar kendi içinde iki gruba ayrılır: Bunlar para piyasaları ve sermaye piyasaları araçlarıdır. Para piyasası araçları bir yıldan kısa süreli araçlardır. Para piyasası araçları içerisinde en çok kullanılan araçlar finansman bonoları, hazine bonoları, repo sözleşmeleri, krediye bağlı kabul kredileri, mevduat sertifikaları, Euro dolar mevduatları olarak sınıflandırabiliriz.

Sermaye Piyasası Araçları ise uzun vadeli araçlar olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır. En sık kullanılan sermaye piyasası araçları; tahvil, hisse senetleri ve ipotek senetleridir. İşletmeler hayatlarını ve varlıklarını sürdürebilmeleri için riskten korunma ve buna bağlı olarak risklerle mücadele etme durumundadır. Bu durumda işletmeler riskten korunmak için türev finansal araçları tercih etmektedir. Bu açıklamadan yola çıkacak olursak Forward sözleşmeler hem riskten korunmayı sağladığı gibi hem de spekülasyon hareketleri dolayısıyla en çok kullanılan sözleşme türüdür.

Genel olarak finansal araçlar uzun vadede düşük riskle fon sağlama imkanı sunarken, yatırım sahiplerinin fon fazlalıklarını da değerlendirme imkanı sağlar. Finansal araçların sağladığı bu imkana göre nakit sözleşmeden kaynaklı finansal varlıklar, senetli ve senetsiz ticari alacaklar, senetli ve senetsiz ticari borçlar, devlet tahvilleri ve banka bonosu örnekleri gibi araçları da finansal araçlar kategorisinde sayılmaktadır (Çoltu, 2017: 25).

Şekil 6:Finans ve Ekonomik Büyüme Teori Yaklaşımı

Kaynak: (Levine, Ross (1997) den aktaran Çoltu, 2017: 43)

Şekil 6’da ekonomik büyümenin piyasalar ve finansal piyasalardaki oluşum aşamaları verilerek ne tür fonksiyonlarda gerçekleşeceği gösterilmiştir. Finansal fonksiyonların sağlayacağı sermaye hareketiyle birlikte etkin kaynak dağılımı sağlanarak riskin yönetilmesi kolaylaşmaktadır. Kaynaklara erişimde sorunların yaşanmaması mal ve hizmet ticaretinde de büyük kolaylık sağlamaktadır. Mal ve

hizmet faaliyetlerinden sonra sermaye birikiminin ve teknolojik yeniliklerin, büyüme kanalıyla sağlanmasıyla ekonomik büyüme sağlanmış olmaktadır.

1.5. Finansal Serbestleşme ve Finansal Derinleşme İlişkisi

Finansal serbestleşme, bir ülkedeki seçilmiş hükümetin veya ülkelerdeki yönetimlerin bankacılık mekanizmasındaki denetim ve kontrol faaliyetlerini sınırlandırarak ülkenin yabancı sermaye hareketlerine açık duruma getirilmesi ve genel olarak bu sürecin serbest ekonomik politikalar çerçevesinde yürütülmesidir (Öztürk, 2001: 16). Bir diğer anlamı ise bir ülkedeki ekonomik faaliyetlerin veya genel olarak ekonominin uluslararası sermaye dolaşımına katılması anlamına gelmektedir (Durusoy, 2000: 16)

Ülkeler finansal liberalleşme ile birlikte küresel ticarete uyum konusunda belirli faaliyetleri göz önünde bulundurup, bu sürecin belirlenmiş aşamalarına dikkat etmek durumundadırlar. Serbestleşme sürecinin genel olarak aşamalarından bahsedebiliriz; faizlerin düşürülerek serbest politikacılığın uygulanması, dövizlerin konvertibilite hale getirilmesi, bankacılık mekanizmasının inovatif olarak yapılanması, serbest fonların kullanımı, kredilerin teftiş edilmemesi ve gözetimin kaldırılması olarak sıralanabilir (Basu, Kawakatsu ve Morey, 2000: 8)

Finansal serbestleşme ile ilgili çeşitli görüşler ve bu sistemin neden gerekli olduğuna yönelik belirli bir açıklama temeli vardır. Finansal serbestleşme ile küresel dünyada tasarruf dağılımının değişmesi ve yeniden düzenlemeye konulması, uluslararası faiz oranlarının dengede tutularak tasarrufların daha verimli ve aktif alanlara kayması bu açıklamaların temelidir (Alper ve Öniş, 2001: 23)

Finansal serbestleşme ile birlikte teknolojik alanlarda değişmeler ve gelişmeler yaşanmıştır. Ülkeler bölgesel pazar hakimiyetini ve aralarındaki ilişkiyi serbestleşme ile birlikte güçlendirerek küresel ekonomiye katkıda bulunmuşlardır. Gelişmekte olan ülkelerde finansal küreselleşme ile birlikte uluslararası ekonomik gelişmeleri izleme imkanına sahip olmuştur (TCMB, 2002: 10)

Finansal serbestleşmenin ortaya çıkmasındaki sebeplerden biri finansal ekonominin gelişmediği ve küresel şoklara maruz kalan ülkelerin kendi ülkelerindeki ekonomik büyüme hedefi doğrultusunda gerekli olan fonların ekonomik baskılar sebebiyle yurt içinden sağlanamamasıdır (Günçavdı ve Küçükçifçi, 2002: 89).

Ülkeler ihtiyaç duydukları kaynakları elde etmek için, yasalar sonucu uygulanan yaptırımlar vasıtasıyla hazine kağıtlarının ellerinde kalmasını sağlayarak düşük oranlı faizlerle ülke tasarruflarını faaliyete geçirerek kaynak yaratma imkanına sahiptirler (Karaçor, 2002: 380).

Ülke hükümetlerinin uygulamış olduğu bankacılık ve ekonomideki düzenlemeler olumsuz durumlarda yaratabilir. Finansal kurum ve kuruluşların yüksek rezerv oranlarına zorunlu kılınması, ellerindeki fonlarında reel sektöre aktarmasının kısıtlanması aracılık faaliyetlerinin kısıtlanmasına ve ekonomik büyümenin olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Fry, 1989: 14).

Finansal serbestliğin sağlanabilmesi ve olumlu bir sürecin izlenmesi için çeşitli tartışmalar ve görüşler bildirilmiştir. Geleneksel anlayışa göre; finansal mekanizmanın deregüle faaliyetine geçmeden önce reel sektör bazlı yatırım faaliyetlerinin uygulanması ve çözümün tamamlanması, ekonomik sistemin belirli denge ve denetimle birlikte dayanıklı bir hale getirilmesi anlayışı yaygındır (Williamson ve Mahar, 2005: 47). Buradan hareketle finansal sistemlerin temelden gelişiminin sağlanması, düzenleme ve denetim faaliyetlerinin özelliğinin daha yaygın hale getirilmesi ve piyasa ve ekonominin düzeni sağlanmalıdır (Yeldan, 1996: 43).

Yurt içi piyasalarda finansal zorlanmaların olduğu durumlarda serbestleşme politikalarının uygulanması, dünya faiz oranlarından daha düşük nitelikte faiz politikalarının uygulanması yurt dışına sermayenin daha kolay ulaşabilmesini sağlayacaktır (Bal, 1997: 55).

İç Finansallaşma ile birlikte ekonomik ve finansal anlamda zorluk yaşayan ülkelerde genel olarak ekonomik dengeyi kontrol etmek mümkün hale gelebilmektedir. Faiz ve kredi kısıtlamalarının uygulanması, dövize baskın politikalar çerçevesinde sıkılaştırmanın yapılması sağlanabilmektedir. Sermaye sahiplerinin gayri resmi uygulamalar vasıtasıyla yüksek faizli kredilerinin finansmanının sağlanamaması ve borçlanmayla birlikte fon imkanının elde edilme durumunda olması finansal mekanizmanın sürekliliğini ve çalışmasını olumsuz anlamda etkilemektedir (Onur, 2005: 132).

İç finansallaşmanın sağlanabilmesi için faiz oranları üzerindeki baskının kaldırılması gerekmektedir. Bir diğer deyişle nominal faiz oranlarını devleti yöneten hükümetler belirlememelidir. Bankacılık sistemi çerçevesinde piyasa olanağı dikkate alınarak arz ve talep endeksli belirlenmesi gerekmektedir (Dağdelen, 2004: 23).

İç finansallaşmayla serbestleşmenin uygulanabilmesi için; piyasa olanaklarıyla meydana gelen mevduat faiz oranının sermayeyle birlikte yatırımlarının sağlanması ve mevduat faizine bağlı sermaye oluşumunun marjinal verimlilik oranından düşük seyretmesi sebebiyle yatırımların artması sağlanır (Güloğlu, 2002: 111).

Bir diğer kavram ise finansal liberalizasyonun diğer bir türü olan dış finansallaşmadır. Dış finansallaşma ise uluslararası piyasalarda var olan sermayenin hareketini engelleyecek durumların ortadan giderilmesi anlamını taşımaktadır. Dış sermayeyi etkileyecek engellerin kalkmasıyla ortak bir para birimi belirlenmiş olup, yerli veya yabancı paraların ayrımının yapılması durumu ortadan kalkacaktır (Duman ve Lee, 2000: 3).

Ekonomik liberalleşme ile ülkeler, ülke ekonomilerinde meydana gelen yatırım ve tasarruf eşitsizliği, bütçe açıklarını finanse edebilmek için dış kaynaklardan yararlanıp kredi ve borç işlemlerinin de yabancı sermayeden yararlanmayı hedeflemektedir (Mangır, 2002: 461).

Küresel dünyada serbestleşme ile yurt dışından gelen kaynaklarla ülke içi piyasaların yatırımların artması sağlanarak ekonomik büyümenin olumlu anlamda etkilenmesi sağlanabilmektedir (Kar ve Tatlısöz, 2008: 3).

1.6. Finansal Serbestleşmenin Sonuçları

Finansal liberalleşmenin sonuçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

1. Finansal liberalleşme sonucunda; Baskıcı politikaların finansal olarak uygulandığı ülkelerde kişi başlı milli gelirin düşük olduğu, uygulanmadığı ülkelerde ise yüksek artışlı bir milli gelir ortaya çıkmıştır (Quinn vd, 2001: 7)
2. Finansal serbestleşme ile bankacılık ve sermaye piyasalarında faaliyetlerini sürdüren kurum ve kuruluşların sayısal ve hizmet anlamında artış göstermesi finansal derinleşmeyi de olumlu anlamda etkilemiştir (Erim ve Türk, 2005: 23)

3. Finansal piyasalarda meydana gelen gelişmelerle birlikte varlıklar arasındaki oynaklık daha az indirgenmiş olup, tasarrufların daha etkili bir şekilde yayılımı sağlanmaktadır (Aras, 2000: 173).
4. Teknolojik piyasalarda meydana gelen değişimler ile finansal piyasalarda da çeşitlik sağlanmıştır. Oluşan serbest piyasa sayesinde rekabet ve aracılık giderlerini en aza düşürülmektedir (Ghosh, 2005: 2)
5. Marjinal verimliliği artışının yüksek olduğu, sermaye piyasasının geliştiği ülkelerde finansal kaynakların gelişme aşamasının başlangıcında olan ülkelere yayıldığını gözlemleyebiliriz (Caner ve Arestis, 2004: 3)
6. Finansal sistemin etkin bir şekilde olduğu durumda tasarruflar yatırımcılara ulaşarak; sistemde olumsuzluklar olmadığı sürece tasarruflar etkili alanlara ulaşabilmektedir (Delice, vd.,2004: 107)

Tablo 1: GSYH Bazlı Ekonomik Büyüme Rakamları (2009-2016)

2009	-4, 7
2010	8, 5
2011	11, 1
2012	4, 8
2013	8, 5
2014	5, 2
2015	6, 1
2016	3, 2

Kaynak: (Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2021)

2008 küresel krizinden sonra yaşanan ekonomik kriz ve dalgalanmalar sonucunda ekonomik büyümenin negatif olarak büyümesiyle piyasalar olumsuz etkilenmiştir. Sonraki yıllarda gerçekleştirilen devlet teşvikleri ve ekonomik politikalarla büyüme olumlu anlamda seyretmiştir.

Finansal piyasalarda uzun dönemde borçlanma aracı olarak kullanılan Euro tahviller; yatırımcılara alternatif olarak sunulan ve özellikle yatırımcı tabanının genişlemesini sağlamak amacıyla çıkartılmaktadır.

Tablo 2: Finansal Piyasalarda Euro Tahvilin Özellikleri

Araç	Genellikle hamiline yazılıdır ancak nama yazılı olanlarında mevcuttur.
Menkul kıymet	Genellikle teminat altına alınmazlar.
Vergi	Kupon brüt olarak ödenir.
Faiz	Genellikle yıllık olarak ödenmektedir
İhraççı aracı kuruluşlar	Uluslararası banka ve aracı kuruluşları kapsamaktadır.
Kotasyon	Genellikle Londra ve Lüksemburg da işlemler yapılmaktadır.
Satış	Belli bir süre ve farklı fiyatlarda birincil piyasalarda gerçekleştirilmektedir.
İkincil Piyasa	İhraççı bankalar tarafından tezgah üstü piyasalarda faaliyet görmektedirler.
Yatırımcılar	Yerli ve yabancı (denizaşırı) ülke yatırımcılarını kapsamaktadır.

Kaynak: (Finansal Piyasalar ve Kurumlar, 2021)

Tablo 3: Türkiye’de Organize ve Organize Olmayan Piyasaların Gösterimi

Türkiye’de piyasalar organize ve organize olmayan piyasalar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar;

Organize piyasalar	Organize olmayan piyasalar
TC Merkez Bankası Piyasaları	Bankalar arası Piyasalar
İnterbank Para Piyasası	TL Piyasası
Döviz Piyasası	Repo Piyasası
	Tahvil Piyasası
İMKB Piyasaları	Döviz Piyasası
Hisse senedi Piyasası	Serbest Piyasalar
Tahvil ve Bono piyasası	Serbest Altın Piyasası
Yabancı menkul kıymetler piyasası	Serbest Döviz Piyasası
İstanbul altın borsası	
İzmir vadeli işlemler ve opsiyon piyasası	

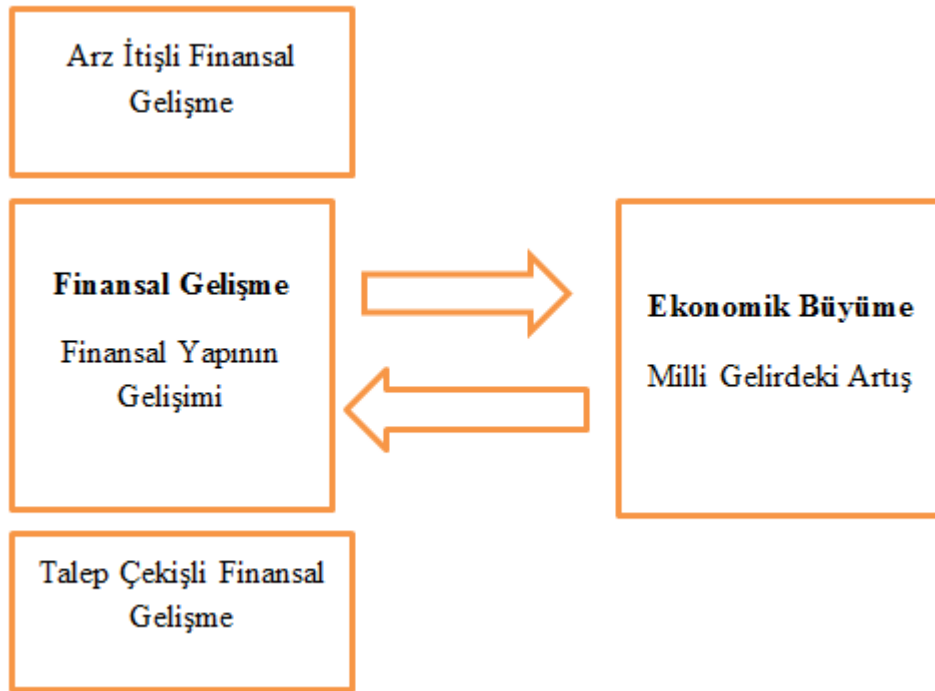
Kaynak: (Erden Ekrem (2016) dan aktaran Çoltu, 2017: 21)

Organize piyasaların en önemli faaliyet kuruluşu ticari bankalardır. Organize piyasalarda resmi bir piyasa yapısı hakim olmaktadır. Bu piyasalarda devletin gözetimi

ve denetimi hakim olmakta ve sermaye piyasalarına sahip kurumlarda yöneticiler, yasalar, üyeler, kurallar ve yönetenler bulunmaktadır. Organize olmayan piyasalar ise; finansal varlıkların alım ve satımının yapıldığı mekanın olmamasıdır. Bu piyasalara tezgah üstü piyasalarda denmektedir. Organize olmayan piyasalarda; menkul kıymetleri borsaya kayıtlanmamış, kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren kurumların menkul kıymetlerinin alım ve satımı yapılmaktadır.

Finansal gelişme kavramı kendi içinde arz ve talep yönlü olarak ikiye ayrılmaktadır: Finansal gelir transferlerine gelişimine bağlı olarak etkili bir şekilde fon yönetiminin sağlanması ile ekonomiye göreceli yatırımların sağlanması, ekonomik büyümeyi olumlu anlamda etkileyecektir. Şekil 7’de Finansal gelişme türlerinin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi arz ve talep yönünden incelenmektedir.

Şekil 7:Finansal Gelişme Türleri

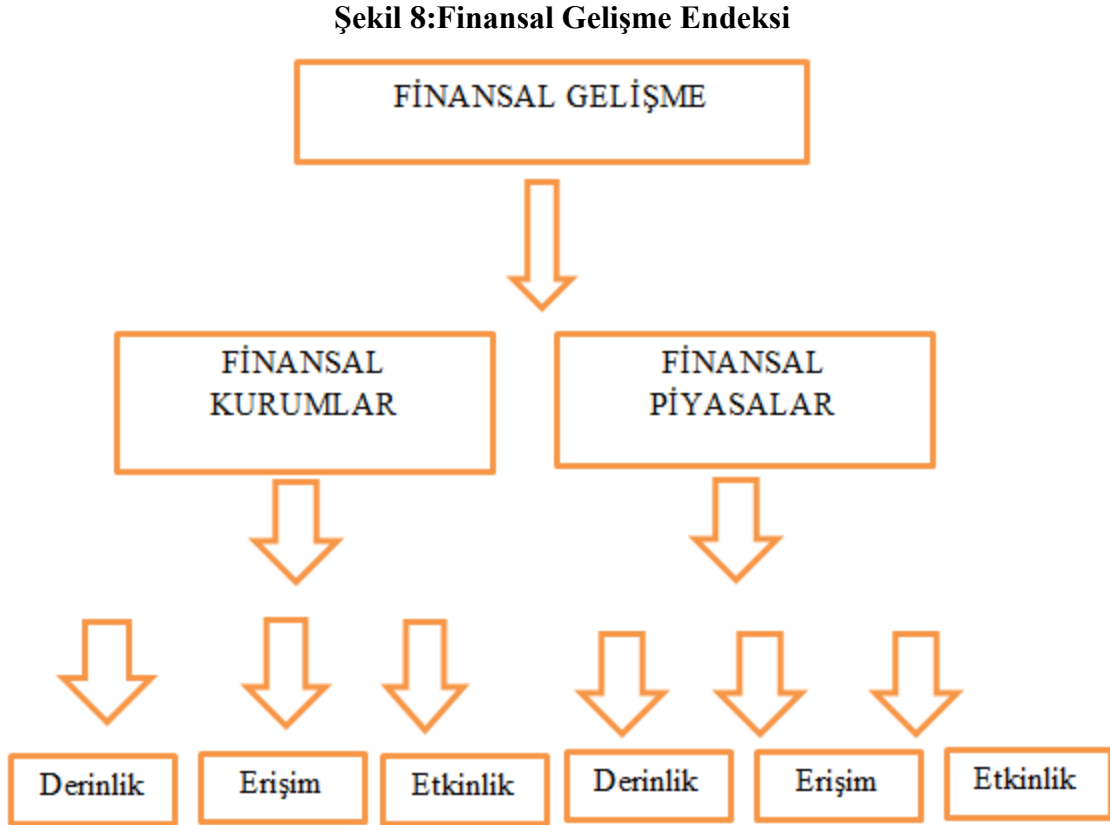

Kaynak: (Etem Hakan Ergenç (2004)’den aktaran Çoltu, 2017: 49)

Ekonomik Büyümenin sağlanması durumunda; ekonomik birimlerin gelirleri artarak finansal hizmetlere de talep artacaktır. Finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurumlar bu talebi karşılamaları durumunda finansal gelişme olumlu anlamda seyredecektir.

Finansal gelişme; finansal sistemin içinde var olan finansal kurumların ve piyasaların derinlik, erişim, etkinlik ölçümüne bağlı olarak finansal sistemin ana unsurunu oluşturur. Şekil 8’de bu ölçümlerin finansal kurumlar ve finansal piyasalar açısından gösterimi açıklanmaktadır.

Kaynak: (Şenol, 2019)

Derinlik: Finansal piyasalarda ürün ve hizmet çeşitliliğinin sağlanmasını ifade etmektedir.

Erişim: Bireylerin ve Finansal kurumların kolay, güvenli ve erişilebilir olması yönünden finansal hizmetlere ve bilgilere kolaylıkla ulaşılabilmesini ifade eder.

Etkinlik: Bir ekonomideki ekonomik hedeflere ulaşma aşamasını ve istenmekte olan durum ile gerçekleşecek olan durum arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir.

2. BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞME GÖSTERGELERİ

2.1. Finansal Derinleşmede Ölçüm

Finansal derinleşmenin ölçümünde birden çok ölçüm aracı bulunmaktadır; Buna karşılık finansal kurumların sayısının ve çeşitliliğin artması bu göstergeler arasında sınıflandırma imkanı sunmaktadır. Finansal derinleşmenin göstergelerini; miktar göstergeleri, yapısal göstergeler, ürün çeşitliliği, değişim maliyeti ve reel faiz olarak sınıflandırabiliriz.

2.1.1. Miktar Göstergeleri

Miktar Göstergelerini kendi içinde parasal göstergeler; kredilere ilişkin göstergeler; sermaye büyüklüğü olmak üzere sınıflandırabiliriz (Ağır, 2009: 101). Miktar göstergelerinin kendi içinde çeşitlendirilmesi finansal piyasalar açısından daha elverişli bir gösterge ölçümü imkanı sunmaktadır.

2.1.1.1. Parasal Göstergeler

Parasal Göstergeler finansal derinleşmenin ölçümünde en yaygın kullanılan göstergelerden biridir. Öncelik olarak parasal göstergelerin ifade edilmesi ve açıklanması gerekmektedir (Çoltu, 2017: 29). M1 dar anlamda para arzını ifade ederken; M2 ise geniş anlamda para arzını ifade etmektedir. Para arzlarının gelire oranlanması ile $M1/GSYH$; $M2 / GSYH$ göstergeleri elde edilmektedir.

Finansal derinleşme ölçütü olarak en yaygın kullanılan gösterge; geniş anlamda para arzının gelire oranlanması ölçütüdür. $M2/GSYH$ göstergesi bir ekonomideki parasallaşma ölçütünü yansıtmaktadır. (Çoltu, 2017: 30). Bu gösterge ülke ekonomilerinin derinliği açısından önemli bir göstergedir.

Tablo 4: Türkiye 'de 2002-2016 yılları arasında Parasal Göstergeler

Yıllar	M1/GSYH	M2/GSYH
2002	4,4	17,22
2003	4,92	17,67
2004	4,99	18,81
2005	9,2	35,45
2006	9,09	37,72
2007	8,67	39,11
2008	8,59	43,87
2009	10,74	49,35
2010	11,65	50,63
2011	11,56	48,36
2012	11,46	47,34
2013	12,67	50,17
2014	12,63	49,69
2015	13,33	50,89
2016	19,32	74,23

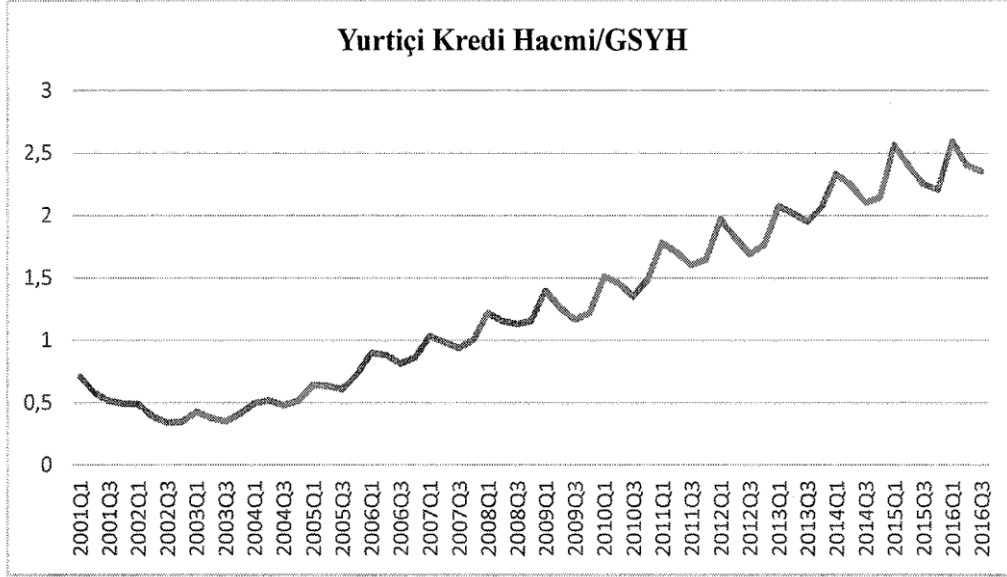
Kaynak: (TCMB'den aktaran Çoltu, 2017: 30)

Tabloda görüldüğü üzere M1/GSYH oranının yıllar itibariyle M2/GSYH oranına nazaran daha fazla bir artış eğiliminde olduğu açıktır M1/GSYH oranının sürekli artış göstermesi finansal derinlik açısından bir gerileme göstergesidir. Bu göstergeye bağlı olarak dolaşımdaki para miktarının daha fazla artış gösterdiği görülmektedir. M2/GSYH oranı M1/GSYH oranına nazaran daha az bir artış eğilimindedir. M2/GSYH bize parasallaşma göstergesini ifade etmekte olup; bireylerin bankacılık hizmetlerini ne kadar düzeyde kullanma kapasitesini göstermektedir (Çoltu; 2017: 31). M2/GSYH oranının düşük olması finansal derinliğin yeterince gelişmediğinin göstergesidir.

2.1.2. Kredi Göstergeleri

Kredi Göstergeleri; bir ülkenin finansal yükümlülüklerini ne ölçüde sağladığını ve ülke piyasalarındaki kredi hacimlerinde meydana gelen gelişmeleri değerlendirmemizi sağlar.

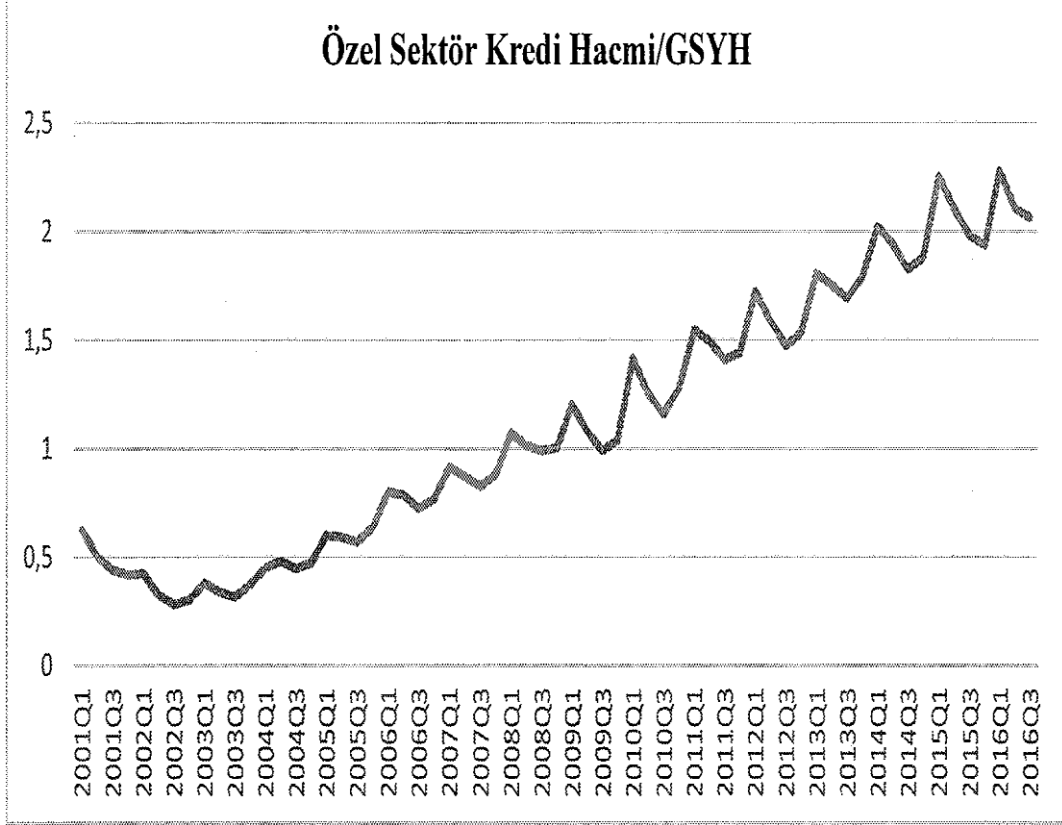
Şekil 9:Yurt içi Kredi Hacmi Göstergesi

Kaynak:: (TCMB'den aktaran Çoltu, 2017: 34)

Şekil 9'da görüldüğü üzere 2001 yılının birinci çeyreğinde azalış görülmektedir. 2001 yılında meydana gelen bankacılık krizindeki yapısal kırılmalar sonucunda bu durum oluşmuştur. 2003 yılından sonra belli yıllarda artışlar gözlemlenmektedir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz sonucunda da kredi hacimlerinin dikkate değer bir şekilde artış veya azalış görülmemektedir. Genel olarak yıllar itibariyle artış söz konusudur. Buradan anlaşılacağı üzere finansal derinleşmenin yurt içi kredi hacmi baz alınarak gerçekleştiği gözlemlenebilir.

Şekil 10: Özel Sektör Kredi Hacminin GSYH içindeki payı

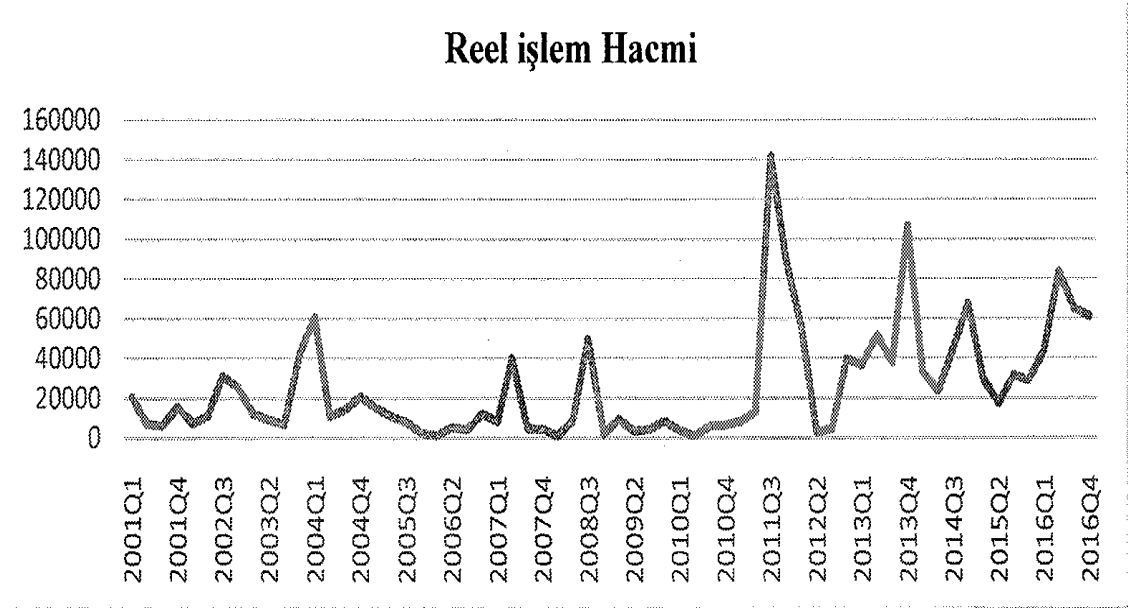
Kaynak:: (TCMB'den aktaran Çoltu, 2017: 35)

Şekil 10'da görüldüğü üzere 2001 yılında yaşanan bankacılık krizi bankaların kredi hacminde ciddi bir daralmaya sebep olmuştur. 2001 yılının birinci ve üçüncü çeyreğinde bu azalma görülmektedir. Yaşanan likidite ve mali sıkıntılar bankacılık ve finansal sektörde de ciddi bir daralmaya sebep olmuştur. Kriz sonucunda Özel sektörde faaliyet gösteren kurumlar ve şirketlerin önemli bir kısmı finansal derinlik açısından yaşamlarını sürdüremez hale gelmiştir. 2008 yılı ve sonraki yıllarda görüldüğü üzere özel sektör kredi hacminde artış gözükmemektedir. Bu gelişme Özel sektör kredi hacmindeki fonların ve yatırım kaynaklarını artmasını sağlamıştır (Çoltu, 2017: 35). Finansal derinlik açısından özel sektör kredi hacminin yıl bazlı arttığını söylemek mümkündür.

2.1.3. Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler

Sermaye piyasalarına ilişkin göstergelere değinecek olursak; menkul kıymet reel işlem hacmi ve borsa işlem hacminin GSYH 'ya oranı borsa kapitilizasyon oranını ifade etmektedir (Çoltu, 2017: 37). Bu sebepten dolayı finansal derinlik ölçütlerinden borsa kapitilizasyon oranını da bu kapsamda değerlendirmek gerekir. Borsa kapitilizasyon oranı kredi göstergelerini de etkileyeceğinden firmalar açısından bu ölçüm aracı önem arz etmektedir.

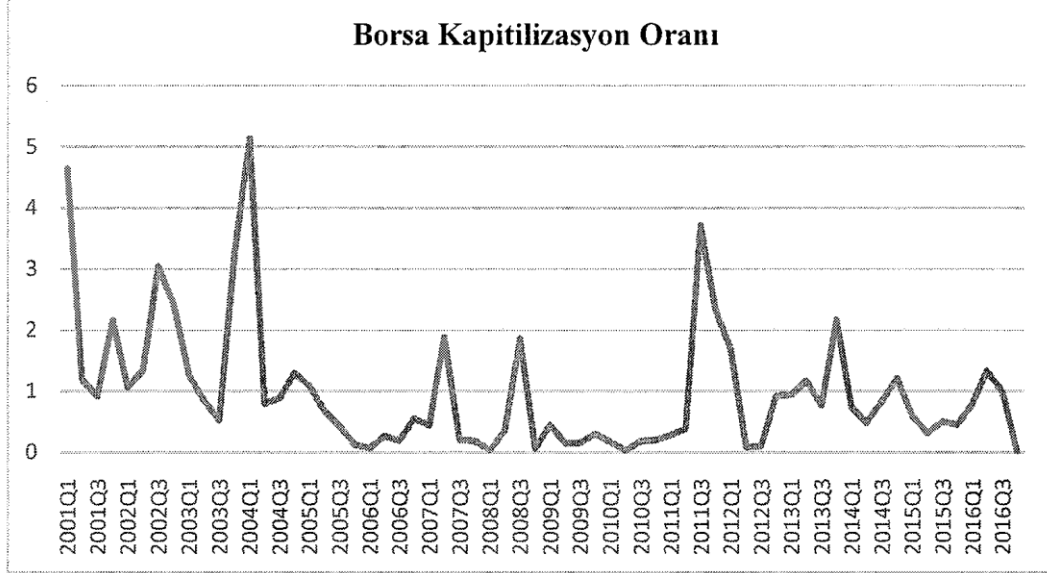
Şekil 11: Reel İşlem Hacmi

Kaynak:: (TCMB'den aktaran Çoltu, 2017: 37)

Şekil 11'de görüldüğü üzere 2001 yılında yaşanan bankacılık krizi reel işlem hacminin düşmesine sebep olmuştur. 2002 ve 2004 yılları arasında uygulanan ekonomi politikaları sayesinde reel işlem hacminin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. 2004 yılından sonra belirli bir dönem de reel işlem hacmi düşüş yaşamaya devam etmiştir. 2008 yılında yaşanan küresel kriz reel işlem hacminin düşmesine sebep olmuştur.

Şekil 12:Borsa Kapitalizasyon Oranı

Kaynak:: (TCMB'den aktaran Çoltu, 2017: 38)

Şekil 12'ye göre; 2001 ile 2008 yılları arasında yaşanan krizler dalgası borsa kapitalizasyon oranını düşürmüştür.2002 yılından sonra uygulanan ekonomi politikaları belli dönemlerde borsa kapitalizasyon oranını arttırmıştır; fakat sürekli dalgalı seyir halinde devam etmektedir. Dolayısıyla yaşanan dalgalanmaların sebebi olarak dışsal şoklar gösterilebilir. Piyasaların ve ekonominin kırılgan bir yapıya sahip olması da önemli bir etkidir.

2.2 Finansal Derinleşmede Diğer Ölçüm Göstergeleri

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ekonomilerini refah bir duruma getirmek için finansal sistemde var olan derinleşmenin ölçme göstergelerine önem vermek durumundadırlar. Çalışmanın bu aşamasında yapısal göstergeler, finansal fiyatlar, ürün çeşitliliği ve değişim maliyeti kavramsal olarak incelenip açıklanacaktır.

2.2.1 Yapısal Göstergeler

Yapısal göstergeler bir finansal sistemin sebep ve sonuç aşamasında yer almaktadır. Buradaki ifadeye göre en basit şekliyle açıklayacak olursak; geniş

anlamda para arzının dar para arzına oranı (M2/M1) olarak ifade edilen yapısal gösterge finansal derinleşmenin sağlanmasında yer alır. Bu oran hane halkının elinde bulundurduğu parasının nasıl değerlendirdiğini bulmamızda ve ayrıca bu konu hakkında fikir elde etmemizi sağlar. Bu oranın artış göstermesi finansal derinleşmenin varlığına işaret eder. Bir derinleşmenin olduğu sistemde bu oranın artış göstermesi beklenilmesi gereken bir durumdur.

Bir diğer yapısal gösterge ise finansal sistemde işlem gören finansal varlıkların toplamının gayri safi yurt içi hasılaya oranıdır. Bu oran ile finansal derinleşme arasında doğru orantı bulunmakta olup, bu oranın yüksek olması durumunda finansal derinliğinde olumlu anlamda etkilendiğini söyleyebiliriz.

2.2.2 Finansal Fiyatlar

Finansal sistemlerin gelişimi ile birlikte piyasaların fiyat belirleme gücü artmaktadır. Bununla birlikte piyasada belirlenmiş fiyatlar pozitif anlamda gerçekleşme eğiliminde olacaktır. Finansal fiyatların reel faiz oranlarını etkilemesi ile birlikte faiz oranlarının esnekliği ve gösterge seviyesi finansal derinleşme açısından önemli bir husustur. Paranın değerindeki değişimlere bağlı olarak etkilenmemiş bir reel faiz oranının artması durumun da tasarruf artışı gerçekleşecektir. Reel faiz oranlarının derinleşmiş piyasalara sahip olan ülkelerde pozitif seyir göstermesi ve değişen ekonomik reaksiyonlara uyum sağlayarak finansal sistemin ve mevduatların derinleşmesine devamlılık sağlayacaktır.

2.2.3 Ürün Çeşitliliği

Finansal piyasalarda ürün çeşitliliğinin olması finansal derinleşmenin diğer bir göstergesini oluşturmaktadır. Finansal ürün çeşitliliği sermaye piyasalarında çeşitliliğin artmasını sağlayarak finansal piyasalarda işlem hacminin de büyümesini sağlar. Finansal ürünlerin çeşitliliğine bağlı olarak oluşan risk portföyü piyasalara yeni finansal ürünlerin sunulmasına imkan sağlayacaktır. Piyasa işlem hacminin GSYH 'ya oranı artması da ürün çeşitliliğinin artışıyla gerçekleşecektir. Buradan anlaşılacağı üzere ürün çeşitliliğinin yükseliş eğiliminde olması finansal derinleşmeyi gösterecektir.

2.2.4 Değişim Maliyeti

Günümüzde aracılık görevini ağırlıklı olarak bankalar sağlamaktadır. Aracılık Maliyeti kavramı faiz marjını ifade etmekte olup, finansal sistemde tasarruf edenlere

ödenen faiz ile birlikte yatırım yapacak olanlardan alınan faiz arasındaki farktır. Buradan anlaşılacağı üzere aracılık maliyetlerinin düşük olması yatırımlara aktarılacak fon miktarının artmasına neden olacaktır. Finansal derinleşmenin sağlanabilmesi için aracılık maliyetlerinin düşük olması gerekmektedir olup, uzun dönemli devamlı bir ekonomik büyümenin sağlanmasına da imkan sağlayacaktır.

2.3 Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkin Modeller

Finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki çeşitli sayıda araştırmacılar, iktisatçılar tarafından ele alınmış olup, bu konu hakkında çeşitli araştırmalar literatürde yer almaktadır. Literatürde ele alınan bu konunun temellerini teorik olarak öncelikle Schumpeter, sonrasında Goldsmith, McKinnon ve Shaw atmıştır. Joseph Schumpeter 1911’de finansal araçlar tarafından sağlanan ve tasarrufları harekete geçiren, projeleri değerlendiren, yöneticileri izleyen, riski yöneten ve buna bağlı işlemleri kolaylaştıran hizmetleri ekonomik gelişme ve teknolojik yeniliği sağlamak için gerekli olduğunu savunmaktadır. Schumpeter, 1932 yılında yayımlanmış olduğu kitabında finansal araçlar ile sağlanmakta olan fonların birikmesiyle, hayata geçirilmesi planlanan projelerin değerlendirme sürecinden geçirilmesi, risk yönetiminin işleviyle ekonomik büyümeyi etkileyeceğini söylemiştir.

Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme arasındaki ilişkiye yönelik literatürde, Keynesyen görüşlü olanların finansal baskıya fayda sağlayacak olan enstrümanları uzun yıllar itibariyle hakim olmuştur. Gerschenkron 1962 yılında bankacılık sektörünün üstlendiği işlevi “ekonomik geri kalmışlık” kavramı olarak değerlendirmektedir. Gerschenkron’un hipotezine göre ;bir ülke ekonomisinde meydana gelen sanayileşme başlangıcındaki ekonomik gelişme derecesi bankacılık sektörünün rolünü belirlediğini söylemiştir. Örnek vermek gerekirse orta düzeyde geri kalmış bir ülkenin teknolojinin ilerlemesiyle ve yatırım ölçeklerinin büyümesiyle sanayileştiğini söyleyebiliriz.

Patrick 1966 yılında finans ve büyüme arasındaki nedensellik ilişkisine yönelik iki model belirlemiş olup açıklayıcı ifadelerde bulunmuştur. “Talep Takipli” ve “Arz Öncüllü” olarak isimlendirdiği iki modeli ve gelişim süreçlerine bağlı olarak belirli aşamalara göre konumlandırmıştır. Talep takipli olarak ifade edilen modelde, ekonomik gelişme, pasif olarak büyümekte olan bir finansal sektör tarafından

karşılanmakta olan finansal hizmetler için bir talep meydana getirmektedir. Talep takipli hipotez ekonomik büyümenin finansal gelişmeye sebep olduğunu savunmakta olup, nedenselliğin yönünün ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru gerçekleştiğini savunmaktadır. İkinci modele göre ise ; Finansal araçlar genellikle küçük tasarruf yapma imkanına sahip olanların tasarruflarını büyük yatırımcılara yönlendirmesini sağlayarak ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Bu anlayışa göre finans sektörü elinde bulundurduğu kaynakları gelenekselden modern sektöre yönlendirerek girişimciliği sağlamaktadır. Patrick'e göre arz öncülü hipotez ekonomik kalkınmanın ilk aşamasına hakim olup, sonrasında yerini aşamalı olarak talep takipli hipoteze bırakacaktır. Bu sebeple başlangıçta var olan nedensellik, gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşmesi gereken bir olay olmasıyla finansal gelişmeden ekonomik büyümeye doğru bir yönelim oluşturacaktır. Sonrasında talep takipli hipotezin ekonomik büyümeden finansal gelişmeye doğru bir nedensellik test edeceğini varsaymaktadır.

3.BÖLÜM FİNANSAL DERİNLEŞMEVE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Çalışmanın bu bölümünde Finansal derinleşme ve ekonomik büyüme İlişkisi Türkiye özelinde incelenecektir. Bu sebeple öncelikle Türkiye'deki finansal sistem anlatılacak olup, finansal derinleşme süreci ve ilgili literatür ele alınacaktır. Çalışmanın son aşamasında ise finansal derinleşme ve ekonomik büyümeye ilişkin göstergeler tablo halinde gösterilerek değişkenler arasındaki analize yer verilecektir.

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler ekonomik olarak gelişimlerini ve büyümelerini sağlamak için fonlara ihtiyaç duyarlar. Özellikle finansal anlamda kaynak sorunu yaşayan ülkeler yeterli düzeyde ve nitelikte fonlara ulaşamamaktadırlar. Bu fonlara kolay ulaşımı sağlayabilmek için bir finansal sistemin olması gerekmektedir. Finansal sistemde fonların kısıtlı imkanlarda bulunması, fonların düşük maliyetle alınıp yüksek düzeyde verimliliğin sağlanamaması finansal sistemin tekrardan düzenlenmesini gerektirmektedir.

Finansal sistemlerde derinliğin sağlanabilmesi finansal sistemlerin yeniden tanzim edilmesine bağlıdır. Bu sebeple Türkiye özelinde 1980 öncesi bir finansal sistemden söz etmek olanaksız olup 1980 sonrasında finansal sistemin gelişiminin sağlanması ve finansal piyasalarda ürün çeşitliliğini arttırmaya yönelik uygulanan ekonomik reformlar yardımıyla finansal sistemin gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür.

Bankacılık sektörünün finansal sistem içerisinde önemli bir paya sahip olması, bankalara önemli bir fonksiyon kazandırmaktadır. Buradan hareketle bankaların en önemli ve temel işlevi bir finansal yapıda finansal aracılık rolünü üstlenmesidir. Bu sebeple fon fazlası olandan fon açığı olan kesime doğru fon aktarımını sağlayarak ekonomik büyümeye fayda sağlamaktadır.

Türkiye de finansal serbestleşme çalışmaları kapsamında bankacılık sektörüne özgü adımların atılması ilk olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun 1983 yılında kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Sözü edilen kurum tasarruf mevduatını olası bir bankacılık krizinin yaratacağı olumsuz etkilerinden korunmak amacıyla Merkez Bankası temelinde kurulmuştur. İlerleyen süreçlerde yaşanacak olumsuz ekonomik durumlara karşın TMSF'ye verilen yetki sahasının büyütülmesiyle birlikte bankaların

finansal olarak güçlendirilmesi ve yapılandırma işlevinin sağlanması olanaklı hale gelmiştir. Finansal serbestleşme ve dünyadaki ekonomik gelişmelere bağlı olarak 90'lı yıllarda finansal sisteme yönelik araçlar ve kurumların serbestleşmesi, karmaşık bir finansal sistemin olması denetleyici ve düzenleyici kurumların bağımsızlaştırılması ve görev yetkisinin genişletilmesi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu düşünceye bağlı olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu 1999 yılında kurulmuş olup, Merkez Bankası temelinde kurulan TMSF'de BDDK'ya devredilmiştir.

Türkiye'de finansal sistemin serbestleşme sürecinin ve ekonomik sistemde değişim programlarının uygulanmasıyla 2000'li yıllardan sonra finansal derinleşmede devamlılığı sağlamak için finansal sisteme yeni araçlar ve kurumlar katılmıştır. Yeni araç ve kurumların katılmasıyla yatırım yapacak olan fon sahiplerinin kullanım sahasının genişletilmesi ve tabana yayılımının sağlanması, uzun vadeli borçlanmanın süresinin arttırılması ve devlet iç borçlanma senetlerinin çeşitlendirilmesi hedefiyle TÜFE endeksli devlet tahvilleri çıkarılmıştır. Bu tahvillerin enflasyondan arındırılmış net geliri sağlaması ile birlikte uzun vadede yatırım yapmaya olanak sağlaması yatırımcılar açısından tercih edilme sebebidir.

3.1. Literatür Taraması

Kularatne (2001) yapmış olduğu çalışmada, 1954-1992 yılları arasında Güney Afrika'daki finansal derinleşmenin uzun dönemdeki etkisini incelemiştir. Bu çalışma sonucunda johansen analiz yöntemini kullanarak iki tane model geliştirmiş olup; birinci modelde finansal mekanizmada yatırım oranlamasının kişi başı çıktılar üzerinden etkisini incelemiştir; ikinci modelde ise finansal ve reel kesim arasında aktarım mekanizmasının etkisini incelemiştir.

Chukwu ve Agu (2009) Nijerya özelinde 1971-2008 dönemine ait verileri kullanarak finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini nedensellik yönüyle incelemişlerdir. Çalışmaya ilişkin modelde kişi başına GSYH'deki büyüme ekonomik büyüme göstergesi olarak kullanılmış olup, geniş para arzının gayri safi yurt içi hasılaya oranı($M2/GSYH$), kredi mevduat oranı ve banka mevduatlarına ilişkin borçların gayri safi yurt içi hasılaya oranı finansal derinleşmenin göstergeleri olarak çalışmada kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulguya göre finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki söz konusudur.

Öztürk & Barışık & Darıcı (2010) yaptıkları çalışmada; gelişmekte olan piyasalardaki finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi incelemiştir. Çalışmada 1992 -2017 yıllarında 10 tane gelişen piyasa örneği baz alınarak; panel veri analizi ile derinleşme ekonomik büyüme ilişkisi analiz edilmiştir.

Onoriode&Olu-Coris (2013) Nijerya da Finansal derinliğin ekonomik büyüme üzerinde etkisini incelemiştir. Çalışmada büyüme göstergesi olarak GSYH baz alınmıştır. Eş Bütünleşme testi kullanılarak finansal derinleşmenin ekonomik büyüme üzerinde uzun dönemli ilişkisinin olduğu ortaya çıkmıştır.

Oruç ve Turgut (2014) yapmış olduğu çalışmada; Türkiye de 1990 ve 2010 yılları arasında finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini incelemiştir. Büyüme göstergesi olarak GSYİH baz alınmıştır; var modeli oluşturularak gecikme uzunluğu bulunmuştur. Granger nedensellik analizi kullanılarak ekonomik büyüme ilişkisinin hangi doğrultuda gerçekleştiğini açıklamaktadır. Sonuç olarak finansal derinleşmenin ekonomik büyümeyi anlamlı olarak etkilediği gözlemlenmiştir.

Marashdeh ve Al-Malkawi (2014) yapmış oldukları çalışmada; Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisini Suudi Arabistan özelinde 1970-2010 yılları arasındaki veriler ile incelemiştir. Çalışmada finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasındaki uzun vadeli ilişki ile birlikte kısa vadeli dinamiği oluşturan unsurlar ampirik olarak incelenmiştir. Bu dinamikleri oluşturan unsurların araştırılması için ARDL modeli kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde uzun vadeli ilişkinin var olduğu belirtilmektedir.

Trabelsi ve Cherif (2016) yapmış oldukları araştırmada; 1980-2019 yıllarına ait dönemde 90 adet gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sınır ötesi finansal işlemlerinin finansal sektör üzerindeki etkisini incelemiştir. Finansal bütünleşmenin finansal derinleşme üzerindeki etkisini ekonomideki ön koşullara bağlılık üzerinden analiz etmiştir. Çalışmada panel kestirim teknikleri kullanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre orta düzeyde gelire sahip ülkelerde finansal gelişme ile dış mali reform arasında doğrusal olmayan bir ilişki söz konusudur.

Öztürk ve Tuğan (2016) yaptıkları çalışmada; 1986-2010 yılları arasında finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini analiz etmiştir. Uzun dönemde en küçük kareler yöntemi kullanılarak finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi

incelenmiş olup elde edilen sonuçlara göre; finansal derinleşmenin ekonomik büyümeyi etkilediği görülmektedir. Granger nedensellik testi kullanılarak finansal derinleşmenin ekonomik büyüme bazında önemli bir gösterge olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ndalu (2016) yaptığı çalışmada Kenya da 2003-2008 yılları arasında finansal derinliğin ekonomik büyüme ve sigorta üzerinde etkisini incelemektedir. Yapılan araştırma sonucunda finansal derinleşmenin ekonomik büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yetiz ve Şimşek (2017) yapmış oldukları araştırmada finansal derinleşmenin kavramsal boyutunu ve nasıl ölçülebileceğine ilişkin yorumlarda bulunmuşlardır. Çalışmada finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisi Türkiye özelinde ve bankacılık sistemi ele alınarak incelenmiştir. Çalışmada finansal derinleşme ve ekonomik büyümeye arasındaki ilişkiyi tanımlamak için Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre Türkiye 'de finansal derinleşmeyi sağlamada bankacılık düzeninin tek başına rol üstlendiği ancak bankacılık sisteminin hakim olduğu bir ekonomide finansal kurumların çeşitliliğinin yeterli düzeyde etkili olamadığı açıklanmıştır.

Çoltu (2017) yapmış olduğu çalışmada; 2001-2016 yılları arasındaki finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini uzun dönemde inceleyip, ARDL modelini kullanarak değişkenler arasındaki nedensellik yönünü de Toda-Yamamoto yöntemi ile analiz etmiştir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisinin uzun dönemde gerçekleştiğini ve finansal derinleşme ve ekonomik büyüme arasında nedensel bir ilişkinin olduğu söylenmektedir.

İnal (2019) yapmış olduğu çalışmada; 1980-2016 yılları arasında Türkiye deki finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini analiz etmiştir. Bankalar aracılığıyla özel sektöre verilen iç kredilerin GSYH 'ya oranlayarak ampirik analizi kullanmıştır. ARDL modeli ile kısa dönemde bankaların özel sektöre dağıttığı kredileri anlamlılık bakımından incelemiş olup, Türkiye de banka temelli bir finansal derinliğin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Çalışmada Kullanılan Veriler

Bu çalışmada 2002-2016 yıllarında Türkiye’ de M2/GSYH oranı ile ekonomik büyüme hızı arasındaki ilişki analiz edilip incelenmiştir. Çalışmada Y (bağımlı değişken) ekonomik büyüme hızı; X (bağımsız değişken) ise M2/GSYH dir.

Tablo 5: Türkiye’de M2/GSYH ile Ekonomik Büyüme Hızı

YILLAR	M2/GSYH	Ekonomik Büyüme hızı (%)
2002	17, 22	6, 2
2003	17, 67	5, 3
2004	18, 81	9, 4
2005	35, 45	8, 4
2006	37, 72	6, 9
2007	39, 11	4, 7
2008	43, 87	0, 7
2009	49, 35	-4, 8
2010	50, 63	9, 2
2011	48, 36	8, 8
2012	47, 34	2, 2
2013	50, 17	4, 2
2014	49, 69	2, 9
2015	50, 89	6, 1
2016	74, 23	1, 8

3.3. Çalışmadan Elde Edilen Sonuçlar

Tablo 6: Özet Çıkışı

ÖZET ÇIKIŞI	
Regresyon İstatistikleri	
Çoklu R	0, 38910551
R Kare	0, 151403098
Ayarlı R Kare	0, 086126413
Standart Hata	3, 671462299
Gözlem	15

Tablo 6’daki özet çıkışına göre; X bağımsız değişkeni y bağımlı değişken üzerindeki değişimleri %15 oranı ile açıklamaktadır. (R Kare)

Tablo 7: Anova Test Analizi

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Anlamlılık F</i>
Regresyon	1	31, 26473966	31, 26473966	2, 319405437	0, 151717997

Fark	13	175, 2352603	13, 47963541		
Toplam	14	206, 5			

Tablo 7’de; Anlamlılık F düzeyine göre, F de modelin bütün anlamlılığı %5 den yüksek çıktığı için model anlamlı değildir.

Tablo 8: X ve Kesişim Durumları

	<i>Katsayılar</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-değeri</i>
Kesişim	8, 91769224	2, 865113139	3, 112509631	0, 008245797
X	-0, 09796099	0, 064322783	-1, 522959434	0, 151717997

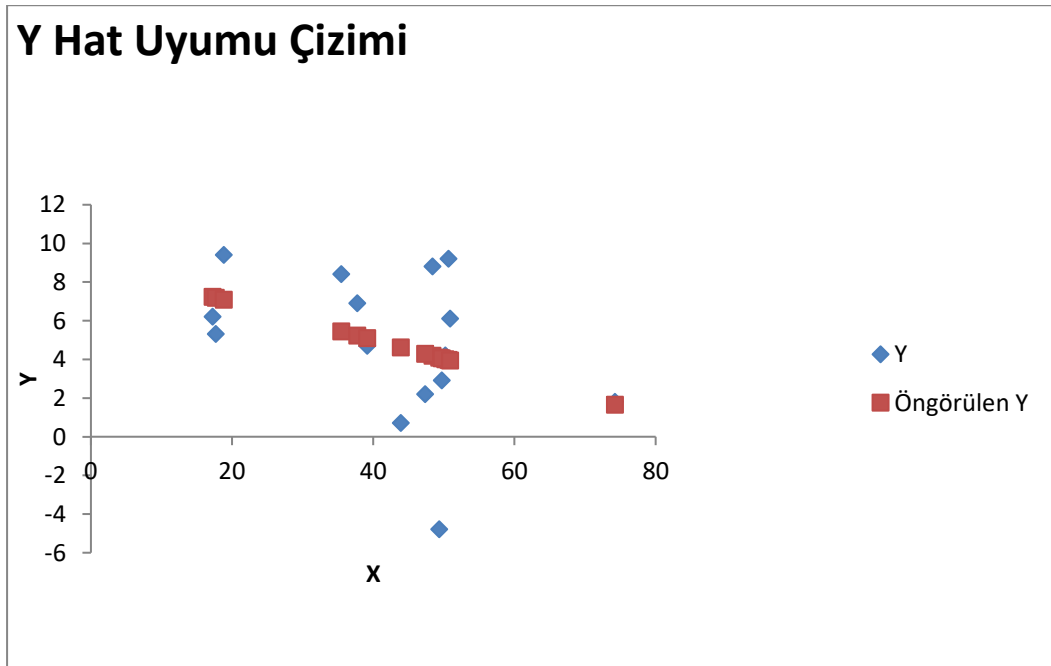
Tablo 8’de; p olasılık değeri (katsayılar ait olasılık değeri) %5 den oldukça düşük gözükmemektedir. Kesişim bazında anlamlıdır; X bazında anlamlılık seviyesi %15 civarında çıkmıştır, buna göre anlamlı değildir.

Tablo 9: Katsayıların Güven Aralıkları

<i>Düşük %95</i>	<i>Yüksek %95</i>	<i>Düşük 95, 0%</i>	<i>Yüksek 95, 0%</i>
2, 727991617	15, 10739286	2, 727991617	15, 1073929
-0, 236921915	0, 040999935	-0, 236921915	0, 040999994

Tablo 9’da; Katsayıların güven aralıklarına göre; %95 güven seviyesinde sabit terimin güven aralığı; %2, 72 ile %15, 10 arasında değişecektir.

Şekil 13:Y Hat Uyum Çizimi

Şekil 13'e göre ; gerçek Y değeri öngörülen y değeriyle belli aralıklarda birbirine yakın olsa da, genel olarak birbirine uzak konumundadır.

3.4. Çalışmadan Elde Edilen Diğer Sonuçlar

Çalışmamızın bu kısmında M1/GSYH ile M2/GSYH arasında ilişki analiz edilmiştir.M2/GSYH bağımsız değişken; M1/GSYH bağımlı değişken olarak baz alınmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde 2002-2016 yılları arasındaki yıllık veriler kullanılarak incelemeler yapılmıştır.

Tablo 10: M1/GSYH İle M2/GSYH Özet Çıktısı

Regresyon İstatistikleri	
Çoklu R	0, 972833
R Kare	0, 946405
Ayarlı R Kare	0, 942282
Standart Hata	0, 922978
Gözlem	15

Tablo10'agöre;X bağımsız değişkeni Y bağımlı değişkeni üzerindeki değişimleri %94 oranı ile açıklama gücüne sahiptir. Modelin iyi uyum ölçütüne sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 11: M1/GSYH İle M2/GSYH Anova Testi

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	Anlamlılık F
Regresyon	1	195, 5582	195, 5582	229, 5583	1, 21979E-09
Fark	13	11, 07456	0, 851889		
Toplam	14	206, 6328			

Tablo 11'e göre; Anlamlılık F düzeyine göre, F de modelin bütün anlamlılığı %5 den küçük çıktığı için modelin anlamlı olduğunu söyleyebiliriz.

3.5. Çalışmaya ilişkin Korelasyon Analizi (M1/GSYH ve M2/GSYH)

Tablo 12: Çalışmaya ilişkin Korelasyon Analizi (M1/GSYH ve M2/GSYH)

Yıllar	M1/GSYH	M2/GSYH
2002	4, 4	17, 22
2003	4, 92	17, 67
2004	4, 99	18, 81
2005	9, 2	35, 45
2006	9, 09	37, 72
2007	8, 67	39, 11
2008	8, 59	43, 87
2009	10, 74	49, 35
2010	11, 65	50, 63
2011	11, 56	48, 36
2012	11, 46	47, 34
2013	12, 67	50, 17
2014	12, 63	49, 69
2015	13, 33	50, 89
2016	19, 32	74, 23

KORELASYON KATSAYISI: Tablo 12'ye göre;Çalışmada parasal derinliğin ölçümünde kullanılan göstergeler arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulguya göre iki değişken arasındaki korelasyon değeri %97 oranında gerçekleşmiş olup değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi Türkiye özelinde incelenmiştir. Çalışmada finansal derinleşme ve ekonomik büyüme ilişkisini açıklayan araştırmalara literatür taramasında yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye de parasallaşma açısından finansal derinliği ölçmek için parasal büyüklükler kullanılarak (M1/GSYH ve M2/GSYH) korelasyon analizi yapılmış ve söz konusu veriler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada Türkiye'deki Finansal derinleşme sürecinin beraberinde yaşanan serbestleşme politikaları, ekonomik gelişmeler ve finansal piyasalardaki ürünlerde meydana gelen çeşitlendirmeler ele alınmıştır.

Türkiye özelinde M1/GSYH ile ekonomik büyüme hızı arasındaki ilişkide regresyon yöntemiyle analiz edilmiş, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. M1/GSYH ile M2/GSYH verilerinden oluşan modelin geçerliliğini sınavan F testi sonuçları, %95 güven aralığında modelin istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir.

Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme arasındaki ilişkinin gerçekleşme durumu tasarrufların ne düzeyde arttığına ve tasarrufların transferinin yapıldığı yatırımların özelliğine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere finansal sistemde ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için finansal gelişimin ve derinliğin sağlanması gerekmektedir. Gelişmiş bir finansal sistemde yatırımlarda kullanılacak olan fonların aracılık maliyetlerinin düşük olması beklenir. Finansal Piyasalarda derinleşmenin olabilmesi için finansal araç çeşitliliğinin sağlanması finansal piyasaların istikrarı açısından önemlidir.

Ekonomik kalkınma için önemlilik arz eden diğer bir husus ise, finansal sistemin işleyişini engelleyecek kısıtlamaların kaldırılarak ve buna ilişkin ekonomik politikaların terk edilerek, finansal serbestleşme politikalarının hayata geçirilmesidir.

Finansal serbestleşme sonucunda finansal piyasalarda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların sayısında artış olmuştur. Serbestleşmenin getirdiği ekonomik ve teknolojik gelişmeler ile birlikte finansal ürünlerde çeşitlendirilmenin yapılması yatırımcılar açısından fırsatlar doğurmaktadır olup ekonomik büyümenin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Türkiye’de yıllar boyunca var olan yüksek düzeydeki enflasyon ve ekonomik sistemde yaşanan olumsuzluklar ülkeyi krizlere karşı dayanıksız hale getirmiştir. Bundan dolayı kısa vadeli fonlama süreklilik kazanmış ve yatırımcıların uzun vadeli fon ihtiyacı sınırlı düzeyde karşılanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak ekonomik sistemde yaşanan istikrarsızlıklar küçük yatırımcıların piyasalardan geri çekilmesine yol açmaktadır.

Finansal Serbestleşme süreciyle sağlanmak istenen sadece finansal piyasaların derinliği değildir. Bununla birlikte kaynakların daha verimli alanlara yönlendirilmesi, kaynakların daha etkin olarak kullanılması ve dağıtılmasıyla ekonomik büyümenin sağlanması gerçekleştirilir.

Türkiye’de Finansal derinleşme süreci genel olarak ele alındığı zaman finansal sisteme yönelik uygulanan ekonomik reformlar sayesinde finansal derinleşmede olumlu anlamda gelişmelerin olduğunu söylemek mümkündür. Bu derinleşme süreciyle birlikte Türkiye de belirli dönemlerde tasarruflarda ve yatırımlarda artış meydana gelmiştir. Özellikle tasarruf sahiplerinin finansal sisteme katılımının teşvik edilmesi ile birlikte finansal sistemin sağlamlaştırılması hedeflenmektedir.

2002 yılı sonrasında uygulanan yapısal ekonomik reformların etkisiyle bankacılık sisteminin meydana gelen krizlere karşı dayanıklı hale gelmesi Türkiye’de banka temelli finansal derinleşmenin var olduğunu göstermektedir. Türkiye ‘de finansal derinleşmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin uzun vadeli olarak gerçekleşebilmesi için ekonomik politikaların sermaye piyasaları özelinde de uygulanması gerekmektedir.

Finansal serbestleşme politikaları ile gerçekleşen finansal derinleşmenin belirli dönemlerde ekonomik büyümeye yansımadağı görülebilmektedir. Bunun nedeni kamuda yaşanan mali dengelerdeki bozulmalardır. Finansal Derinleşmenin gerçekleşmesini sağlayan ürünlerin önemli bir kısmı kamu kesimindeki açıkları gidermek için kullanılmaktadır. Aynı zamanda tasarruf açıklarını kapatmak için kullanılan finansal ürünler reel ekonomiye yeterince fayda sağlayamamaktadır.

Sonuç olarak; Türkiye özelinde finansal derinleşmenin sağlanması için finansal piyasalarda ürün çeşitliliğinin artırılarak uzun vadede sermaye piyasalarında derinliğin sağlanması hedeflenmelidir. Türkiye açısından para piyasalarının derinliğinin sermaye piyasalarının derinliğinden daha büyük olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Ağır, H. (2009). *Türkiye'de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Alper, E., Öniş, Z. (2001). Finansal Küreselleşme, Demokrasi Açığı ve Yükselen Piyasalarda Yaşanan Sürekli Krizler: Sermaye Hareketlerinin Liberalleşmesi Sonrasında Türkiye Deneyimi. *Doğu Batı Dergisi*, 17, 203–225.
- Aras, G., Müslümov, A. (2003). Kredi Piyasalarında Asimetrik Bilgi ve Bankacılık Sistemi Üzerindeki Etkileri. *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 19(222), 1–13.
- Bal, H. (1997). Gelişmekte olan Ülkelerde Finansal Liberalizasyon Sıralaması. *İktisat İşletme Finans*, 133, 55–63.
- Basu, P., Hiroyuki, K., Matthew. R. M. (2000). Liberalization and Emerging Markets Stock Prices. *Emerging Markets Quarterly*, Fall, 7-17.
- Bastürk, H. (1999). Finansal Piyasalarda Düzenleyici Otoritelerin Yapılanmaları, Yeterlilik Etüdü, *Sermaye Piyasası Kurulu*, 75(9), 23.
- Bencivenga Valerie R., Smith Bruce, D. (1991). Financial Intermediation and Endogenous Growth. *Review of Economic Studies*, 58, 2.
- Caner, A., Arestis, O. (2004). Financial Liberalization and Poverty: Channels of Influence. *The Levy Economics Institute Working Paper*. 411.
- Chukwu, Jude Okechukwu , Agu Chike Cletus. “Multivariate Causality Between Financial Depth and Economic Growth in Nigeria”. *African Review of Money Finance and Banking*(2009):7-21.
- Dağdelen, İ. (2004). Liberalizasyon, *A.Ü. S.B.F. Uluslararası İnsanbilimleri Dergisi*, 1-66.
- Delice, G., Doğan, A., Uzun, M. (2004). Finansal Regülasyon ve Piyasa Disiplini. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 101–130.

- Duman, A.,Kangkook, L. (2000). Financial System, Financial Liberalization and Crises, A Tale of Two Countries: Turkey and Korea, <http://wwwunix.oit.umass.edu/~kklee/study/kotur.doc> Erişim Tarihi 09.10.2021.
- Durusoy, S. (2000). Finansal Liberalleşmenin Sorgulanmasının Nedenleri. *Dış Ticaret Dergisi*, 18, 15-25.
- Erim, N., Türk, A. (2005). Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 21-45.
- Fry, Maxwel (1989); “Financial Development: Theories And Recent Experience,” Oxford Review of Economic Poilcy, Cilt 5, Sayı 4, s.13–28.
- Ghosh, J. (2005). The Economic and Social Effects of Financial Liberalization: A Primer for Developing Countries. *Desa Working Paper*, 4.
- Göz, F. (2021). *Finansal Göz*. www.finansalgoz.com Erişim Tarihi: 08.11.2021.
- Güloğlu, Bülent (2002) Finansal Serbestleşme Politikaları Ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 27, 111-140.
- Günçavdı, Ömer ve Suat Küçükçifçi (2002) Türkiye’de Finansal Liberalleşme Sürecinin Başarımı ve Mali Kesim Üzerine Bir Değerlendirme,” *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Sayı 29, s. 87–107.
- Hellman, T.F.,Murdock, K. C., Stiglitz, J. E. (2000). Liberalization, Moral Hazard in Banking, and Prudential Regulation: Are Capital Requirements Enough.*The American Economic Review*, 90(1), 33-45.
- İnal, A. (2019). *Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Ekonometrik Analizi*. Yüksek Lisans tezi Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Karaçor, Z. (2006) Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Subat 2001Krizinin Öğrettikleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 379-393.

- Kularatne, C. (2001). *An Examination of the Impact of Financial Deepening on Long-Run Economic Growth: An Application of a VECM Structure to a Middle-Income Country Context Trade and Industrial Policy Strategies 2001 Annual Forum at Misty Hills*, Mulders drift September
- Mangır, F. (2002). Finansal Deregülasyonun (1989–2001) Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri: Kasım 2000 ve Şubat 2001 Krizleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16.
- Marashdeh, Hazem A. ve Al-Malkawi Husam-Aldin N. “Financial Deepening and Economic Growth in Saudi Arabia”. *Journal of Emerging Market Finance* (2014): 139-154.
- Mıhçı, S. (1999). *Finansal Serbestleşme ve Derinleşmenin Tasarruflar, Yatırımlar ve İktisadi Büyüme Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Ndalu, C. (2016). Financial Deepening of Insurance and Economic Growth in Kenya. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 6(1), 7-14.
- Ohwofasa, B. O., Aiyedogbon, J. O. (2013). Financial Deepening and Economic Growth in Nigeria, 1986-2011: An Empirical Investigation. *Journal of Economics and Development Studies*, 1(1), 24-42.
- Oksay, (2000). Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler İhtiyacı ve Türk Finans Sistemi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öneri Dergisi*, 75(10), 9-10
- Onur, S. (2005). Finansal Liberalizasyon ve GSMH Büyümesi Arasındaki İlişki. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 126–152.
- Ozturk, N., Barışık, S., Darıcı Kılıç, H. (2010). Gelişmekte Olan Piyasalarda Finansal Derinleşme Ve Büyüme İlişkisi: Panel Veri Analizi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 95-119.
- Öcal, T., Çolak Ö. F. (1999). *Finansal Sistemler ve Bankalar*. Nobel Yay., Ankara,.

- Özatay, F., Sak, G. (2002). Financial Liberalization in Turkey: Why was the Impact on Growth Limited?, *Emerging Markets Finance and Trade*, 38(5), 6-22.
- Öztürk, N. (2001). *Finansal Küreselleşmenin İktisat Politikaları Üzerindeki Etkileri ve Türkiye*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, S., Tuğan, G. (2016). *Finansal Derinleşme ve Finansal Derinleşmenin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği*. Kazak Kızlar Devlet Pedagoji Üniversitesi Yayınları, Kazakistan Almatı.
- Quinn, D., Inçin, C., Toyoda, M. (2001). *How and Where Capital Account Liberalization Leads to Economic Growth*. Unpublished Working Paper, Georgetown University.
- Rajan Raghuram G., Luigi, Z. (1998). Financial Dependence and Growth. *American Economic Review*, 88, 3.
- Saint-Paul, G. (1992). Technological Choice, Financial Markets and Economic Development. *European Economic Review*, 36(4), 763-781.
- Salahlı, K. (2021). *Finansal Derinleşme*. <http://www.yatirim.kredi.com> Erişim Tarihi: 08.11.2021.
- Saltoğlu, B. (1998). Ekonomik Büyüme ve Finansal Piyasaların Gelişimi. *İktisat Dergisi*, 12(25), 13-37.
- Şenol, Z. (2019). Finansal Gelişim İle İnsani Gelişim Arasındaki İlişki: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 341-358.
- TCMB (2002). *The Impact Of Globalization On The Turkish Economy*, Ankara.
- TCMB. (2021). *Finansal Piyasalar*. www.tcmb.gov.tr Erişim Tarihi: 08.11.2021.
- Trabelsi, Mohamed ve Cherif, Mondher Cherif. "Capital Account Liberalization and Financial Deepening: Does The Private Sector Matter? ". *The Quarterly Review of Economics and Finance* 64 (2017): 141-151.

TÜİK (2021). <https://www.tuik.gov.tr/> Erişim Tarihi: 08.11.2021.

Üniversitesi, İ. (2021). Finansal Piyasalar ve Kurumlar. Finansal Piyasalar ve Kurumlar: www.acikogretim.istanbul.edu.tr Erişim Tarihi: 08.11.2021.

Williamson, J.,Mahar, M. (2002). *Finansal Liberalizasyon Üzerine Bir İnceleme*, (Çev. Güven Delice), Liberte Yayınevi, İstanbul.

Yeldan, Erinç (2003). Türkiye Ekonomisi ve IMF Politikaları. *İktisat İşletme Finans Dergisi*, 12(22), 32-37.

Yetiz, F. (2008).*Finansal Sistemin Yapısı. Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. Türk Finans Sistemi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yetiz, Filiz ve Şimşek, Kemal. “Finansal Derinleşmede Bankacılık Sisteminin Rolü”. *Ekonometri ve İstatistik* (2017):1-29.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: GSYH Bazlı Ekonomik Büyüme Rakamları (2009-2016).....	28
Tablo 2: Finansal Piyasalarda Euro Tahvilin Özellikleri.....	29
Tablo 3: Türkiye’de Organize ve Organize Olmayan Piyasaların Gösterimi.....	29
Tablo 4: Türkiye ‘de 2002-2016 yılları arasında Parasal Göstergeler	33
Tablo 5: Türkiye’de M2/GSYH ile Ekonomik Büyüme Hızı.....	45
Tablo 6: Özet Çıkışı.....	45
Tablo 7: Anova Test Analizi.....	45
Tablo 8: X ve Kesişim Durumları.....	46
Tablo 9: Katsayıların Güven Aralıkları	46
Tablo 10: M1/GSYH İle M2/GSYH Özet Çıkışı.....	47
Tablo 11: M1/GSYH İle M2/GSYH Anova Testi	47
Tablo 12: Çalışmaya ilişkin Korelasyon Analizi (M1/GSYH ve M2/GSYH)	48

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Finansal Piyasalar	15
Şekil 2: Finansal Sistemin Yapısı.....	17
Şekil 3: Finansal Aracılık Dezavantajları.....	20
Şekil 4: Finansal Aracılık Avantajları	21
Şekil 5: Finansal Kurumların Rolü.....	22
Şekil 6: Finans ve Ekonomik Büyüme Teori Yaklaşımı	24
Şekil 7: Finansal Gelişme Türleri.....	30
Şekil 8: Finansal Gelişme Endeksi	31
Şekil 9: Yurt içi Kredi Hacmi Göstergesi	34
Şekil 10: Özel Sektör Kredi Hacminin GSYH içindeki payı	35
Şekil 11: Reel İşlem Hacmi.....	36
Şekil 12: Borsa Kapitalizasyon Oranı	37
Şekil 13: Y Hat Uyum Çizimi	46

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul ve Ortaokul eğitimini Zonguldak/ Kdz. Ereğli de tamamladıktan sonra lise eğitimini de Ereğli de tamamladı. 2014 yılında liseden mezun olduktan sonra Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İşletme yönetimi bölümünü kazandı.2016 yılında mezun olduktan sonra DGS sınavını kazanarak aynı üniversitede Bankacılık ve Finans Bölümünü Kazandı. 2018 yılında mezun oldu. 2019 yılında Karabük Üniversitesinde yüksek lisans bilim sınavlarına girerek Bankacılık ve Finans bölümünde tezli yüksek lisans yapmaya hak kazandı.